

FSP

Fórum sociální politiky

FSP

Fórum sociální politiky

Redakční rada:

Prof. PhDr. Tomáš Sirovátka, CSc. (předseda - MU)

Doc. Adina Barbulescu, PhD (West University of Timisoara)

Prof. Dr. habil. Lutz Bellmann (Institute for Employment Research Nuremberg)

Ing. Vlastimil Beran, Ph.D. (RILSA)

Ivana Dobrotić, PhD (University of Zagreb)

Doc. Ing. Marie Dohnalová, CSc. (FHS UK)

Doc. JUDr. Iva Fischerová, CSc. (PF UK)

Mgr. Daniel Gerbery, Ph.D. (Inštitút pre výskum práce a rodiny)

Prof. Jason Heyes (Sheffield University)

Prof. Dr. Valentina Hlebec (University of Ljubljana)

Prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc. (VŠE)

Mgr. Aleš Kroupa (RILSA)

PhDr. Věra Kuchařová, CSc. (RILSA)

Doc. Ing. Jitka Langhamrová, CSc. (VŠE)

Wim Van Lancker, PhD (KU Leuven)

Doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (Slezská univerzita v Opavě)

Oksana Mikhaylovna Shubat, PhD (Ural Federal University)

Prof.drhab. Marek Szczepański (PoznanUniversityofTechnology)

Dorottya Szikra, PhD habil. (Center for Social Sciences, Budapest; Central European University, Vienna)

Prof. Ing. Jaroslav Vostatek, CSc. (VŠFS)

Konstantinos N. Zafeiris, PhD (Democritus University of Thrace)

Vydává:

Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i. (RILSA)
Jeruzalémská 1283/9
110 00 Praha 1 – Nové Město
IČO 00025950

Facebook: <https://www.facebook.com/vyzkumnyinstitutprace>
LinkedIn: <https://cz.linkedin.com/company/vyzkumnyinstitutprace>
Twitter: https://twitter.com/RILSA_research

Šéfredaktor:

PhDr. Petr Šafařík
petr.safarik@rilsa.cz

T: +420 211 152 722
M: +420 777 529 070

19. ročník
Vychází 4krát ročně
Číslo 4/2025 vychází 19. 12. 2025

Registrace MK ČR E 17566
ISSN 1803-7488 – elektronická verze

Grafické zpracování:

Vydavatelství KUFR, s. r. o., Naskové 3,
150 00 Praha 5, www.tiskarnakufr.cz

CC licence:

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ 4.0 Mezinárodní veřejná licence.
(<https://www.creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

Časopis je indexován v databázi ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities and Social Sciences) a je zařazen Radou pro výzkum, vývoj a inovace do Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR. Fórum sociální politiky je zařazeno i do elektronické databáze CEEOL (Central and Eastern European Online Library) – platformy globálně zpřístupňující společenskovední a humanitněvědní publikace ze střední, východní a jihovýchodní Evropy.

Informace pro autory

Obsahové zaměření časopisu: sociální problematika v nejširším vymezení. Časopis se skládá ze dvou částí. V první, tvořené rubrikou Recenzované články, jsou uveřejňovány pouze recenzované příspěvky. O zařazení do recenzované části časopisu rozhoduje redakční rada na základě výsledků recenzního řízení, které je oboustranně anonymní. Redakce v tomto směru provádí potřebné kroky. Autoři mohou nabízet články do obou částí, tj. do recenzované i nerecenzované části. Redakce přijímá pouze dosud nepublikované příspěvky. Autor by měl připojit úplnou kontaktní adresu včetně telefonního čísla a e-mailové adresy. Příspěvky zasílejte v elektronické podobě na adresu: petr.safarik@rilsa.cz.

Formální požadavky

Rukopis příspěvku do recenzované části (nejlépe v členění úvod, současný stav poznání, zkoumaná problematika a použité metody, výsledky, diskuse, závěr) o rozsahu zhruba 30 tisíc znaků včetně mezer v editoru MS Word musí vedle vlastního textu obsahovat 10–15řádkový abstrakt a klíčová slova, obojí v češtině a v angličtině. U grafů a obrázků prosíme o připojení jejich zdrojových souborů (formát Excel skupinový sloupcový, ne prostorový). Redakce provádí jazykovou úpravu textu. Více viz: <https://www.rilsa.cz/casopis-fsp/>

Obsah časopisu

CZ

Editorial	6
Recenzované články	
Not joining, not legitimising: The non-participation of social service providers in the Czech state register of social enterprises Alena Košák Felcmanová – Marie Dohnalová	8
Příspěvek na péči mezi politikou a ekonomikou: Sociální odpovědnost v kontextu strukturálního deficitu a valorizačních mechanismů Jiří Vopátek	36
Recenze	
Služby a služebníci Jan Mertl	62
Dekoloniální feminismus Jan Keller	66
Summaries of non-reviewed articles	71

Contents

EN

Editorial	6
Reviewed articles	
Not joining, not legitimising: The non-participation of social service providers in the Czech state register of social enterprises Alena Košák Felcmanová – Marie Dohnalová	8
The Care Allowance Between Politics and Economics: Social Responsibility in the Context of the Structural Deficit and Indexation Mechanisms Jiří Vopátek	36
Book reviews	
Services and Services Providers Jan Mertl	62
Decolonial feminism Jan Keller	66
Summaries of non-reviewed articles	71

Editorial

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

máte před sebou čtvrté, tedy poslední číslo 19. ročníku časopisu Fórum sociální politiky (FSP). Těší nás, že se obě jeho recenzované statě opět zabývají závažnými a velmi aktuálními tématy. A že anglicky psaným článkem můžeme – stejně jako ve většině letošních čísel FSP – vyjít vstříc i volání po internacionalizaci.

První příspěvek pojednává o sociálních službách a sociálním podnikání, konkrétně o hodnocení nového zákona o integračních sociálních podnicích (ISP), který vstoupil v platnost v lednu 2025. Autorky článku zkoumaly přípravy a reakce organizací občanské společnosti na tento nový zákon. Zjistily, že od zavedení zákona o ISP se zaregistrovalo jen malé množství sociálních podniků a i dlouhodobě působící poskytovatelé sociálních služeb z řad organizací občanské společnosti se zdráhají registrovat se podle nové legislativy a využít ji. Závěry vyznívají kriticky: zákon o integračních sociálních podnicích prý zatím nepřinesl pozitivní změny a nenaplnuje očekávání poskytovatelů sociálních služeb.

Druhá recenzovaná stať tohoto čísla FSP analyzuje vývoj reálné hodnoty příspěvku na péči v České republice v letech 2007–2024, tedy v období kumulativní inflace, legislativních změn a fiskálních omezení státního rozpočtu. Autor na základě dat o nominální výši příspěvku a průměrné roční míře inflace prokazuje, že ve většině stupňů závislosti došlo ke značnému reálnému poklesu příspěvku na péči, a to nejvýrazněji u osob starších 18 let v I. stupni závislosti. V širším kontextu rozpočtových omezení se jako alarmující jeví skutečnost, že zatímco v roce 2007 činil deficit státního rozpočtu 1,87 % HDP, v roce 2024 vzrostl na 3,39 % HDP. To omezuje možnosti potřebného navyšování výdajových oblastí státního rozpočtu, včetně financování péče o lidi závislé na pomoci jiné osoby. Autor se zamýšlí nad variantou

valorizace příspěvku na péči s přihlédnutím k možnostem státního rozpočtu zatíženého strukturálním deficitem a rostoucími náklady na obsluhu státního dluhu. Jako alternativní řešení k plně automatické valorizaci příspěvku na péči dává autor do úvahy zavedení povinnosti vlády pravidelně informovat parlament o reálném vývoji hodnoty příspěvku na péči formou každoroční samostatné zprávy. Tento mechanismus by mohl posílit informovanost zákonodárců a umožnit kvalifikovanější politické rozhodování, aniž by vytvářel rigidní automatismus na výdajové straně rozpočtu.

Věříme, že čtenáře zaujmou také obě recenze tohoto vydání Fóra sociální politiky. Shodou okolností se obě hodnocené knihy stýkají například tématem masového nástupu žen z chudších poměrů na trh špatně placených služeb v domácnostech žen s vysokými příjmy.

Co nabídne 1. číslo FSP v roce 2026, tedy ve svém již 20. ročníku? Jeden ze článků bude analyzovat fenomén digitálního vyloučení coby nového sociálního rizika. Další stať se bude zabývat nedostatky českých průkazů pro osoby se zdravotním postižením, přičemž přihlédne ke zkušenostem v Rakousku, Německu, Slovensku a Polsku.

Těšit se můžete i na diskusní příspěvky o veřejné ekonomii a o postavení zdravotních pojišťoven v českém systému veřejného zdravotního pojištění. Jedna z recenzí zhodnotí knihu *Sociálně ekonomický rozměr kompetencí sociálních pracovníků*, druhá by měla přístupem recenzního eseje představit a aktualizovat významnou publikaci o proměňující se roli otců v rané péči o děti ve Velké Británii.

S přáním příjemně prožitých vánočních svátků a všeho dobrého do nového roku

Petr Šafařík
šéfredaktor

Recenzované články

Not joining, not legitimising: The non-participation of social service providers in the Czech state register of social enterprises

Alena Košák Felcmanová – Marie Dohnalová

Abstract

This article addresses social services and social entrepreneurship. The range of service providers in the Czech Republic is very diverse and includes state non-profit organisations, civil society organisations (CSOs), businesses and individuals. The new Act on Integrative Social Enterprises (ISE), which came into force in January 2025, aims to motivate CSOs to generate their own income through the provision of entrepreneurial activities, thereby improving the quality of services and reducing their dependence on state support.

This study involved the application of a mix of qualitative methods designed to document the preparations for and responses to the new ISE Act of CSOs, including participant observation, document analysis and student case studies. According to the results of our research, the ISE Act has not brought about any positive changes in the field of social services, and the expectations of CSOs - social service providers who have long been involved in shaping social policy - are unlikely to be fulfilled. Only a small number of companies have registered since the introduction of the ISE Act, and case studies indicate that even long-standing CSO social service providers are reluctant to register or take advantage of the new legislation.

Keywords:

ISE Act; social enterprises; social service providers; co-optation; isomorphism; resource dependency; Czech Republic

Abstrakt

Tento článek se zabývá sociálními službami a sociálním podnikáním. Spektrum poskytovatelů služeb v České republice je velmi různorodé a zahrnuje státní neziskové organizace, organizace občanské společnosti, firmy i jednotlivce. Nový zákon o integračních sociálních podnicích (ISP), který vstoupil v platnost v lednu 2025, si klade za cíl motivovat organizace občanské společnosti k tomu, aby si prostřednictvím poskytování podnikatelských aktivit vytvářely vlastní příjmy, a tím zvyšovaly kvalitu služeb a snižovaly svou závislost na státní podpoře. Tato studie vychází z kombinace kvalitativních metod navržených tak, aby zachytily přípravy a reakce organizací občanské společnosti na nový zákon o ISP, jako je zúčastněné pozorování, analýza dokumentů a studentské případové studie. Podle výsledků našeho výzkumu zákon o ISP nepřinesl v oblasti sociálních služeb žádné pozitivní změny a očekávání organizací občanské společnosti – poskytovatelů sociálních služeb, kteří se dlouhodobě podílejí na utváření sociální politiky – se pravděpodobně nenaplní. Od zavedení zákona o ISP se zaregistrovalo jen malé množství podniků a případové studie naznačují, že i dlouhodobě působící poskytovatelé sociálních služeb z řad organizací občanské společnosti se zdráhají registrovat nebo využít nové legislativy.

Klíčová slova:

zákon o ISP; sociální podniky; poskytovatelé sociálních služeb; kooptace; izomorfismus; závislost na zdrojích; Česká republika

1. Introduction

Major changes were anticipated in the field of social entrepreneurship in the Czech Republic at the beginning of 2025. The new Act on Integrative Social Enterprises (ISE) was to become the country's first-ever legislative framework for social entrepreneurship. However, rather than long-awaited stability, clarity and prospects for the development of social entrepreneurship—an area in which many civil society organisations (CSOs) and providers of social services were already involved—there was prolonged inaction.

Rather than focusing this long-prepared research on the impact of the new legislation on the development of social entrepreneurship (on which we have been working for more

than two years), the situation revealed the challenges associated with the complex role of the state in terms of setting rules that exert a direct impact on social work and the organisational structure of CSOs that provide social services. This article reflects on the various problem issues concerning both the relationship between the state and social enterprises (SEs) in social services and the state and social work more generally, which this process has brought to light.

Czech providers of social services and social work operate in the so-called third sector and are closely linked to civil society. This paper focuses primarily on the perspective of social enterprises founded or operated by CSOs, which are also providers of social services.

Social enterprises register voluntarily in the list of social enterprises (MPSV, 2025a) maintained by the Ministry of Labour and Social Affairs (MPSV). They are required to demonstrate compliance with defined core principles (social benefit, commercial activity, participation and the reinvestment of profit). As of January 2025, 271 enterprises were listed in the Directory of Social Enterprises, which operated a total of 451 establishments (MPSV, 2025a).

Only four such enterprises registered under the new legislation between January and July 2025 (MPSV, 2025c) of which two were previously listed in the Directory of Social Entrepreneurship (MPSV, 2025a). One is also a registered social service provider (MPSV, 2025b) and the other is structurally linked to a registered social service provider.

This paper firstly introduces the context of the welfare state in the Czech Republic and the challenges of de-commodifying social work. An outline is then provided of the context of social entrepreneurship, with particular regard to integrative social enterprises and the relevant legislation that has been introduced. We subsequently examine the various expectations associated with the new legislation at various levels.

The conclusion highlights the problems illuminated by the analysis via the combination of selected perspectives of social entrepreneurship and social work theories on the role of the state and CSOs in the Czech Republic.

2. Theoretical and Contextual Framework

We define the concepts and theories essential for forming an understanding of the situation of social enterprises connected with the provision of social services, particularly the resource dependency theory, coercive isomorphism and state–CSO relations focusing on co-optation and decoupling issues and neoliberal pressures concerning the commodification of social work.

2.1. Civil Society and the Social Economy

Post-1989, the Czech welfare state underwent a fundamental transformation from a state-paternalistic model to a pluralistic system in which, alongside the state, civil society organisations (CSOs), church entities and private providers were also active (Musil & Mareš, 2010; Horecký & Průša, 2019; Frič, 2017; Potůček, 2017). Civil society became an important tool during this period in terms of democratisation, participation and public oversight (Frič, 2017).

In addition to the provision of services, CSOs in the third sector play a significant role with respect to democratisation, innovation and the protection of the public interest. Concerning the commercial activities of CSOs, a number of such organisations operate as social enterprises, via which they provide complementary, innovative and advocacy services (Salamon & Anheier, 1998).

Since the Czech Republic's accession to the European Union, the third sector has improved in terms of the level of professionalisation, accompanied by a move towards project-based funding, measurable outcomes and transparency. EU funds have provided new opportunities in the field, as well as the impetus for improvements in both efficiency and competitiveness. The emergence of social enterprises in the Czech context has often been linked to the opening of the country's borders and the acquisition of international experience post-1989 (Dohnalová & Průša, 2011). Such entities continue to strive for greater financial self-sufficiency and represent a dynamically developing segment of civil society.

The social economy creates the environment for social work and for private providers of social services, which predominantly comprise CSOs, i.e. private organisations that are distinct from both state institutions and commercial entities (Monzón & Chaves, 2012). Internationally, two main approaches are employed to define the social economy and social enterprises: the legal/institutional approach, which specifies the main legal forms of social enterprises, and the normative approach, which emphasises the defining principles of social enterprises (Noya & Clarence, 2007). Moreover, these principles form the foundation for the European research network EMES (Defourny & Nyssens, 2013).

Social enterprises take a number of legal forms, including non-profit organisations, and are required to fulfil defined structural-operational requirements (Salamon & Anheier, 1998; Defourny & Nyssens, 2013). They are characterised by an innovative approach and the capacity to respond to emerging social needs (Borzaga & Defourny, 2001).

Social entrepreneurship in the Czech Republic faces several obstacles that are typical of Central and Eastern European countries (Defourny & Nyssens, 2013):

- government policies rely on the power of the free market and underestimate the value of alternative organisations;
- distrust towards cooperatives and non-profit organisations;
- high dependency of CSOs on the state in the social sphere;
- adaptation of activities to available funding opportunities;
- deficiencies in the legislative framework;
- lack of trust in solidarity.

As a post-communist state, the Czech Republic continues to struggle to support diverse forms of social entrepreneurship (Ciepielewska-Kowalik et al., 2021). Instead of fostering diversity and European integration, the state has chosen to use social entrepreneurship as a labour market policy tool, which adheres to a narrow definition of a WISE (Work Integration Social Enterprise) (Dohnalová et al., 2021). This type of entity takes various legal forms, is focused on the labour integration of disadvantaged groups, and, through job creation, contributes to social inclusion and the promotion of employment (Dohnalová et al., 2025).

2.2. Social Work and the State in the Czech Republic

The Czech Republic is considered to be a European-type welfare state where the state plays an active role in protecting citizens against social risks such as illness, old age, unemployment or social exclusion (Keller, 2005; Potůček, 2017). Although the Czech Republic is often classified as “continental” or “conservative” welfare state model, the Czech model exhibits certain universalist features, for example, in terms of access to public healthcare and basic social security (Potůček, 2017). See Table 1 one for a short overview of social service providers in the Czech Republic and examples of the services provided.

The public sector plays a crucial role in the field of social work. The state not only sets out the legislative framework (e.g. Act No. 108/2006 Coll., on Social Services (Social Services Act, 2006); Act No. 359/1999 Coll., on the Social and Legal Protection of Children (Child Protection Act, 1999)), but also sets quality standards for services, education accreditation and provider registration (Social Services Act, 2006). The decisive share of social services funding originates from public sources (MPSV, 2024c). Social work, as part of the state social policy, seeks to reduce social inequalities, protect vulnerable groups and promote social cohesion (Keller, 2011). The state acts in this sense both as a regulator and, primarily, as the main financial guarantor through the direct funding of state-sponsored organisations established

Table 1: Overview of Social Service Providers in the Czech Republic and Examples of the Services Provided

Type of Provider	Example	Relationship to the State	Main Source of Funding	Note
State and state-sponsored organisations	Homes for the elderly, facilities for persons with disabilities established by regions/municipalities	Direct part of the public sector, under the direct control and management of the state or municipality	Public budgets (state, region, municipality), client fees	Dominant provider of elderly and disability care
Civil society organisations (CSOs)	Charities, diacanal organisations, associations, institutes, public benefit corporations, church organisations	Strong link through MPSV registration and quality standards	Subsidies from the MPSV, regions, municipalities; donations, grants, client fees	Preferred in grant procedures, registration required
Business entities	Private homes for the elderly, home care agencies	Minimal link to the state (unless registered), operate under a business licence	Client fees, possibly additional commercial income	Typically used by more affluent clients, limited access to subsidies
Individuals (self-employed)	Independent caregivers, assistants	Independent, often cooperate in the field with municipalities	Client fees, possibly payments from public insurance (if the service is covered)	Mostly supplementary role, flexible form of assistance

Source: Author's own research (2025)

by both regions and municipalities, as well as through the provision of subsidies and grants to third sector non-state providers (Navrátil, 2001).

However, this strong state influence has also been subjected to criticism since it potentially limits the autonomy of social workers and reduces the space available for the introduction of the innovative approaches that are often introduced by CSOs in the third sector (Vojtíšek & Matulayová, 2023).

Social work is closely connected to the provision of public social services and represents a key tool for achieving the objectives of the welfare state. Most basic services (e.g. home care, homeless shelters, facilities for the elderly, specialised social counselling) are provided or financed by municipalities, regions or the state. Social workers often act as the “extended arm of the state” when carrying out their statutory duties. The majority of social workers are employed by municipalities, regions or state-funded organisations (MPSV, 2024c). The primary role of social work is to promote social inclusion, protect vulnerable groups and help people cope in difficult life situations (Musil, 2008; Matoušek, 2013). In this regard, Integrative Social Enterprises (ISEs) play an important role by contributing to employment and social opportunities for disadvantaged people.

While the state remains the main guarantor of fundamental social rights, part of its responsibility and its activities in this area has been transferred to civil society, the third sector and non-state actors, particularly non-profit organisations, which have become significant bearers of the public interest and providers of services wherever the state itself falls short or where a more flexible, localised approach is required. This transformation has been particularly evident in the field of social work and social services. The state is no longer the sole provider—municipalities and regional authorities also play a role in this respect as do non-state, non-profit organisations, especially associations and church organisations (Dohnalová & Průša, 2011; Frič & Pospíšilová, 2010). CSOs provide approximately 20–30% of social services in the Czech Republic (MPSV, 2024d). Commercial entities are only marginally involved in the provision of these services (Horecký & Průša, 2019).

Registered services are delivered in various forms—field-based (e.g. home care), outpatient (e.g. day centres) or residential (e.g. homes for the elderly). The most common types of registered services include personal assistance, home-based care, hospice services, residential homes for persons with disabilities, residential homes for the elderly, homeless shelters and supported housing. Registration results in several advantages: it enables organisations to draw subsidies and contributions from the public budget (state, regional and municipal), strengthens their legitimacy and credibility for both the public and service users and facilitates cooperation with other public institutions.

The list of registered providers is publicly accessible in the online Register of Social Service Providers (MPSV, 2025b), which can be searched by region, municipality, type of service or target group. The register listed more than 2,000 providers and over 6,500 individual registered services in 2024 (MPSV, 2024d). This system ensures transparency and clarity and supports the standardisation of quality across the entire field of social services.

2.3. Integrative Social Enterprise

Integrative Social Enterprises (ISEs) are hybrids which combine both commercial and social objectives. They may also be registered providers of social services (Lumpkin et al., 2013).

The fact that the origin of social enterprises in the Czech Republic is rooted in the realisation of projects supported by European Structural Funds was fundamental in terms of the promotion of the concept of ISEs and the creation of new job positions via such enterprises for members of various disadvantaged groups. This direction essentially persists; the first legislative regulation of ISEs introduced in January 2025, the Act on Integrative Social Enterprises (ISE Act, 2024), drew upon the Work Integration Social Enterprise (WISE) concept and targets persons with specific needs. For the first time, this legislation sets out a systematic definition of ISEs as entities, the primary purpose of which is to integrate disadvantaged persons into the labour market and society in general through commercial activities. The aim of the legislation is to embed social enterprises within the Czech legal system and to broaden the list of target groups with which ISEs work. The absence of legislation on, and formal recognition of, ISEs was long considered the major obstacle to the legitimacy and development of social entrepreneurship in the Czech Republic. The fact that 432 of 451 social enterprise establishments officially identify themselves as ISEs in the Directory of Social Enterprises (MSPV, 2025a) strongly indicates that the social economy sector in the Czech Republic is formally associated primarily with ISEs.

ISEs are important actors in the labour market since they create jobs for persons from disadvantaged social groups whose labour productivity is lower than average due to their disability or other disadvantages. They comprise autonomous businesses whose main objective concerns the work integration of unemployed people who face difficulties in terms of entering the labour market. Such integration is achieved through the performance of work or the re-training of workers (Defourny, Develtere & Fonteneau 1999). The ISE concept is one of the key instruments of both European and Czech employment support policies. The main

objective of ISEs is to promote the employment of people who struggle to succeed in the open labour market and who are at risk of long-term exclusion from it (Dohnalová et al., 2025). While ISEs predominantly employ persons with disabilities, they also employ non-disabled workers. Moreover, following the introduction of the ISE Act (2024) and thanks to financial support provided via European Social Funds, they also employ members of other groups: the long-term unemployed, people with mental illnesses, ex-offenders, young people under 30, caregivers, persons aged 55+, people with addictions, migrants and others (Dohnalová et al., 2025).

The ISE Act (2024) defines the conditions for obtaining and maintaining ISE status, including the management of operations and the provision of support for persons with specific needs. The granting of ISE status requires that at least 30% of the staff of the organisation is from disadvantaged groups, a social objective is embedded in the establishment deeds, appropriate working conditions and onboarding support are ensured, and at least 51% of the profits are channelled into socially beneficial activities and the further development of the enterprise.

So-called “motivational subsidies” may be granted in accordance with the ISE Act (2024) on the condition that an employee from a group with specific needs works for the ISE for at least one year, but no more than four years. In the case of persons released from prison, this period also includes employment at the enterprise during imprisonment, provided they continue to work for the ISE for at least three months following their release. Following the termination of employment at an ISE, employees from groups with specific needs are required to secure an at least half-time employment position outside the sheltered labour market by no later than the end of the following month (ISE Act, 2024).

The ISE Act (2024) introduced the concept of a person with specific needs and set the criteria for ISE status, including being of good character and compliance with legal obligations, and established monitoring and revocation mechanisms. It also amended parts of the Employment Act (2004) and related regulations, expanded the types of expenses that are eligible for wage subsidies, increased the level of financial support, enabled the funding of workplace adaptations and provided for tax incentives.

Access to public support, e.g. wage subsidies for disadvantaged employees, participation in reserved public tenders and fiscal benefits that encourage long-term employment requires that enterprises are listed in the ISE register maintained by the Ministry of Labour and Social Affairs (MPSV, 2025c).

2.4. Theoretical Sources of Tension in the Relationship Between CSOs and the State in the Provision of Social Services

The following section presents theoretical perspectives on the institutional pressures faced by social enterprises that provide social services, be they direct pressures or those that originate from organisational ties with the founding CSO. We drew primarily on the theory of government and market failure (Weisbrod, 1988), resource dependency theory (Pfeffer & Salancik, 1978) and isomorphism theory (DiMaggio & Powell, 1983).

Via the provision of social services, social enterprises fulfil both a complementary function via supplementing services that are managed by the state and an innovative function through the introduction of new approaches and types of services. They also perform an advocacy function through defending the interests of various groups and contributing to the shaping of public policy (Salamon & Anheier, 1998). In this respect, they comprise service organisations which also fulfil an advocacy role (Almog-Bar & Schmid, 2014).

Non-profit social enterprises enjoy an ambivalent relationship with the state in the Czech context. On the one hand, the state comprises their main partner and donor (for example, through subsidies and grants); on the other hand, non-profit organisations are, consequently, often seen as instruments of state power control (Frič, 2010). In the context of state-third sector relations (Rymysza & Zimmer, 2004; Najam, 2000), the field of social services often displays significant elements of co-optation. Most social service providers are financially dependent on state resources (Špalek et al., 2017) since, as registered social service providers, they rely on state subsidies.

Research indicates a growing trend towards the provision of certain types of social services by the third sector, along with the increased dependence of third sector organisations on the public budget, which potentially weakens their autonomy (Frič & Pospíšilová, 2010). This relationship is often described as “partnership paternalism,” via which the state declares support for civil society while maintaining control over its development. This means that organisations sometimes adapt to donor requirements while attempting to preserve their autonomy (for example, in their approach to social work), which may result in decoupling (Meyer & Rowan, 1977).

This phenomenon is accompanied by the growing professionalisation of third sector organisations as social service providers. Moreover, professionalisation potentially increases the influence of organisations on policy (Pestoff & Hulgård, 2015) and strengthens their advocacy capacity.

This dynamic takes on a specific form for non-profit social enterprises. Such organisations often adopt similar strategies to other non-profit entities in terms of addressing resource dependency (Pfeffer & Salancik, 1978). One such strategy concerns the diversification of funding sources and engagement in social entrepreneurship (Bidet & Spear, 2003). Given the similarity of the organisational forms which emerge, it is appropriate here to refer to isomorphism (DiMaggio & Powell, 1983). In the Czech case it often involves dividing the non-profit organisation itself (ops., z.ú., z.s.) and its profit-generating activities (s.r.o.) into the form of sister organisations or the formation of a new ISE.

In addition, new types of partnerships are emerging as the state focuses increasingly on outsourcing the provision of services to external contractors via public procurement tenders and the regulation of the provision thereof (Potůček, 2017). In the Czech context, however, the contracting out of social services plays a less significant role than the grant policy applied by the state. Not only is this a value-ambivalent strategy, but as van Slyke (2003) notes, the state has limited capacity to implement contracting out, which is often associated with issues of mistrust. With regard to the legal forms of non-profit organisations, a certain historical distrust of associations and civic life persists in the Czech environment, which stems from the communist era.

Regardless of whether social enterprises are funded through state subsidies or contracted out by the state, they face economic risks which were previously borne by the state. These risks may be directly transferred to enterprises and their employees, which is particularly onerous for disadvantaged persons. If an enterprise fails, the employees risk not only the loss of their jobs, but also having to return to the welfare system, which is often challenging. The absence of crisis strategies and protective mechanisms therefore increases the social insecurity of such workers (Bidet & Spear, 2003).

The growing emphasis on efficiency and standardisation has led to the commodification of social work, whereby some providers and the state itself view social work primarily as the delivery of services (Gray & Webb, 2013; Fabián, 2024). This approach is potentially in conflict with the critical and emancipatory perspective with regard to social work, which emphasises individualisation and the empowerment of social service users (Fabián, 2024). Similar trends are also evident in other post-communist countries (Ziółkowski et al., 2024).

Social enterprises linked to social services thus face the risk of mission drift (Cornforth, 2014; Young, 2012). On the one hand, they strive for financial stability and to manage their dependency on the state; on the other hand, they have a social mission focused on supporting persons with specific needs and stabilising them in the labour market. Furthermore, their

particular approach to social work—whether framed as service provision or as development and empowerment—potentially acts to intensify this tension. In practice, the situation is often more nuanced since certain social enterprises either emerge from the public sector or receive funding through public sector contracts, which may subject them to pressures in terms of adhering to public sector standards and expectations (Cornforth, 2014).

The challenges faced by the social enterprises studied can also be understood through the lens of hybridisation. Cornforth (2014) provides a summary of several strategies that are applied by organisations in order to cope with competing pressures and which can be grouped into three main types: governance mechanisms, compartmentalisation (or loose coupling) and various integration strategies ranging from compromise and selective linkage to the creation of a new identity.

Cornforth (2014), drawing on Kraatz & Block (2008), first points out that organisations may prioritise one institutional logic while undermining the legitimacy of the other, which leads to mission drift (whether intentionally or not). Secondly, compartmentalisation (Weick, 1976) allows organisations to maintain separate units to manage differing institutional logics. Thirdly, instead of separating logics, organisations may attempt to balance them through negotiation and compromise. Fourthly, some organisations create a hybrid identity that integrates various institutional logics, thereby gaining broader legitimacy and potentially contributing to the formation of a new organisational field.

The legitimacy and integration of such strategies can also be constructed via networking or advocacy tactics:

At the macro level, social enterprises can build legitimacy through linking with wider political and social discourses and winning the support of actors with a high level of perceived legitimacy. Retaining active links with other organisations and movements that share similar values can also help sustain those values within the organisation. (Cornforth, 2014, p. 15).

Similarly, Almog-Bar & Schmid (2014) note that organisations that provide social services must devote greater attention to their advocacy dimension.

2.5. Research Problem and Research Questions

Since the introduction of the ISE Act (2024), a mere four social enterprises had registered as of July 2025 (MPSV, 2025c). Case studies have shown that even long-standing

non-state providers of social services are hesitating to register as social enterprises or to take advantage of the new legislation.

The planned legislation had long been regarded as a much-anticipated boost in terms of the development of the social sphere for both social enterprises and social work in general. We were interested in how the new legislation would change the reality and the operating conditions for social enterprises. Therefore, together with our students, we launched several case studies and comparative studies on ISEs in 2023/2024. This issue was further considered in a number of graduate theses. This rendered it all the more striking to determine that the long-awaited legislation has exerted almost no practical impact to date.

Social enterprises that combine the provision of social services with entrepreneurial activities thus face a dilemma: if they do not register, their access to subsidies may be limited; yet by refraining, they resist co-optation by the state and preserve their identity and legitimacy in the eyes of the civil society community.

Research Questions:

1. How will the new act change the operating conditions and reality for social enterprises?
2. How have those social enterprises that are also providers of social services responded to the new ISE legislation?

3. Methods

This study is based on a mix of qualitative methods designed to document the preparations for, and responses to, the new ISE Act of CSOs.

The first source of data comprised participant observation. One of the authors of this article has worked with the Ministry of Labour and Social Affairs (MPSV) for several years and has participated for the last three years in various roundtable discussions and four social enterprise representative expert groups that provided comments on the draft legislation. The author further served as an MPSV expert, worked with the TESSEA social enterprise platform, an umbrella organisation that promotes a broader concept of the nature of social enterprises, and has closely followed the social enterprise development process over recent years. The author has attended several meetings on shaping the new legislation, as well as discussions on its various weaknesses. Therefore, our research draws on the author's field notes.

The second data collection method comprised document analysis, i.e. the analysis of official lists (directories) and registers of providers maintained by the MPSV. The documentation included the Directory of Social Enterprises (MPSV, 2025a) and the printed version thereof (Kurková et. al., 2022), which is managed by the MPSV; the Register of Social Service Providers (MPSV, 2025b), maintained by the MPSV; and the Business Register, maintained by the Ministry of Justice (MS, 2025). The open-source datasets were classified and manually compared for the 150 social enterprises that are recorded in the two registers. We also took into account the results of the most recent survey of social entrepreneurs conducted by the MPSV (Vojtíšek, Francová, Illáš, 2025). We studied both the legal forms of social enterprises and their development and paired them with their parent organisations (NGOs) where applicable. We applied this analysis approach aimed at improving our understanding of how many social enterprises are either linked to registered social services or are registered social services themselves. We further considered the development of their legal forms and the legal forms of their parent organisations aimed at tracing potential isomorphic pressures.

The third data source comprised the final theses of students supervised by the authors of this study (Berndt, 2025; Heřmánková, 2025; Zavoralová, 2025).

The analysis involved the selection of case studies of organisations that differ in terms of their legal forms and their institutional ties to social service providers, and that represent the various types of institutional arrangements examined in this study, which we present in greater detail in the analytical section.

The organisations investigated comprise social enterprises that work with various target groups—persons with mental illnesses, persons that experience homelessness and persons with intellectual diversity. The organisations included pioneers of social entrepreneurship and entities that are active in the deinstitutionalisation of care for persons with mental illnesses, i.e. organisational hybrids of community services and advocacy organisations (Wells & Anasti, 2020). They also included various types of social enterprises as categorised by Alter & Nicholls (2006). All of the selected organisations were registered in the Directory of Social Enterprises (MPSV, 2025a).

The social enterprises studied were:

- **Jako doma - Homelike o.p.s.** (Kuchařky) – a CSO and registered social service provider. They operate a community centre and adhere to the principles of empowerment and radical social work that embody new trends which move away from

- paternalistic approaches. They advocate for the destigmatisation of homelessness and run a canteen and catering services. To date they have not registered as an ISE.
- **Fokus Praha sociální firmy, s.r.o.** (Fokus) – not itself a provider, but founded by Fokus Praha z.u., a CSO and social enterprise. Fokus Praha is active in deinstitutionalisation and promoting community social work, advocates for mental health care reform and seeks to engage the public through campaigns such as “Freedom Heals” (Svoboda uzdravuje). It is a representative of the movement towards the decommodification of social work. The social enterprise studied was also among the first to participate in public procurement contracts (contracting model). They are highly critical of ISE registration.
 - **Pivovar Chříč, s.r.o.** (Chříč) – a social enterprise with the legal form of a commercial company that employs persons with intellectual diversity. While not itself a social service provider or a CSO (as is its founder, Generation Europe), it works closely with Domov Zavidov, which is a registered provider. Chříč is an important community actor that is engaged in the cultural development of the respective municipality and, for example, in the establishment of a school. To date they have not registered as an ISE. “To separate the business activities from the non-profit activities, the organisation established an LLC (s.r.o.) in 2009, to which it sold a building for use as a commercial facility—the establishment of Pivovar Chříč” (Podnikatelský plán PCh, 2023, p. 3 cited by Heřmánková, 2025). The commercial company Spatium, s.r.o., owned by Generation Europe, was established and renamed Pivovar Chříč, s.r.o. in 2012.

When describing the organisations in our sample, we refer only to the working name of the organisation (*Chříč, Fokus, Kuchařky*) rather than to the individual respondents from the organisation aimed at maintaining the relative anonymity of the respondent statements.

The theses were supervised on a continuous basis and included the analysis of both open source documents (e.g. annual reports) and internal documents, media outputs and interviews with organisational representatives, which were transcribed and coded. In addition, the authors had access to primary data, including interviews with key stakeholders (often senior managers of the organisations). The cited studies comprised case studies (Yin, 2003) that were selected for their high explanatory value and their theoretical grounding in institutional theories concerning resource dependency, government failure and hybrid organisations.

For the purpose of this article, we coded our first and third data sources based on the selected theoretical frameworks. We were interested in the reflections of respondents

on being social enterprises, the main obstacles they faced to registration under the new legislation, the reasons for their not registering and how they managed the related pressures. (4.3.,4.4.)

We analysed our field notes on the legislative process aimed at contextualising our findings from the legal and institutional environments for social enterprises (4.1.) The analysis of the relevant registers (MPSV, 2025 a, b, MS 2025) helped us to trace the selected organisations and how they either adapted their organisational forms over time or separated their profit and non-profit activities.

Aimed at preventing bias potentially linked to one of the authors having attended numerous negotiations on the new ISE, each of the authors first analysed their data separately. The draft interpretation of the data was outlined by an author who was not involved in the ISE negotiations; similarly, the analysis of the second data source was conducted by an author who was not involved in these negotiations. We subsequently polished our interpretations as a team.

4. Analysis

The analysis firstly presents our perspective on negotiations on the new legislation and subsequently examines evidence that indicates that enterprises are unwilling to be entered in the new register. We provide a summary of the main obstacles currently faced by social enterprises and how they are considering responding to the new pressures created by the legislation.

4.1. Negotiating the New Legislation – Process and Weaknesses

The primary objective of Integrative Social Enterprises (ISEs) is to support the employment of persons who face difficulties in succeeding in the open labour market and who are at risk of long-term exclusion from it (Dohnalová et al., 2025). Such persons include those with specific needs for whom employment also supports their social inclusion. The ISE concept comprises an important tool of European employment policy, which is also of relevance in the Czech context.

One of the key issues when designing the legislative architecture concerned its scope, i.e. whether to define different types of social enterprises – integrative, environmental, cultural, educational – or to define them as not having any specific focus. The latter option was rejected on the grounds that it would not be possible to target support clearly to such diverse entities.

The result was to limit the legislation solely to Integrative Social Enterprises, which currently make up approximately 95% of all social enterprises in the Czech Republic (Dohnalová, 2024).

The draft legislation was prepared in 2022, was subjected to internal and interdepartmental consultations in 2023 and was subsequently submitted to the Government's Legislative Council; although the Council significantly revised the legislation in terms of its form and the terminology used, its substance remained unchanged. The most visible change concerned the splitting of the legislative text into two parts, a bill on Integrative Social Enterprises (ISE Act, 2024) and an accompanying amendment that covered changes to other legal regulations such as the Employment Act (2004). Following Government approval, the bill passed its first reading in the Chamber of Deputies in May 2024, was adopted in November 2024, and entered into force in January 2025 (Závodský & Dohnalová, 2024).

4.2. Context – ISEs and Social Service Providers

According to the Directory of Social Enterprises (MPSV, 2025a), a total of 271 unique social enterprises (identified by the company number) currently operate in the Czech Republic. Our analysis drew on the printed catalogue published by the MPSV in 2022 (Kurková et al., 2022) from which we analysed the 130 entities that operate social enterprises (in some cases, more than one). Of the 130 that were registered in 2022, 25 were directly recorded as being social service providers as determined via the comparison of the list with the official Register of Social Service Providers (MPSV, 2025b). This type of entity was represented in our sample by the Kuchařky organisation. A further 23 social enterprises were established by CSOs that comprise social service providers or belong to an organisational network in which a sister organisation provides social services – in our case, Fokus.

Thus, nearly half of ISE founders or operators are also registered social service providers. The MPSV does not monitor such links and nor does it evaluate them in its surveys (Vojtíšek, Francová, Illáš, 2025). The only monitored indicator comprises the percentage of enterprises that provide substitute performance (77%).

The establishment of a social enterprise by a CSO is often used as a way to organisationally separate for-profit and non-profit branches. If the expansion of entrepreneurial activities acts to lower the proportion of staff with specific needs to below 30%, the enterprise loses its right to claim subsidies. This threat was often mentioned by the organisations studied in connection with the new legislation.

4.3. Reasons for Non-Registration – Barriers Highlighted by the New Legislation

Legislative challenges

Although legislation on ISEs is now in place, the legislative framework is often considered to be inadequate due to the mismatch between the potential institutionalisation of social enterprises and their practices rather than the absence of a formal definition. Even if an enterprise meets most of the conditions for registration, it still may not wish to apply. The enterprises viewed the new statutory definition of an ISE as too narrow and stated their preference for more flexible forms of support, e.g. an “integrative workplace” programme, which would better meet their operational needs and would not threaten the value orientations of the organisations: “It turned out that for our organisation it is currently more advantageous to use the integrative workplace programme, which better matches our way of working and the needs of our employees.” (*Kuchařky*)

Some organisations would consider registration if the legislation offered more favourable conditions. Currently, the ISE is seen more as an employment policy tool than a framework that links businesses to social objectives. *Fokus* criticised the lack of an interdisciplinary approach:

Yes, I actually feel that sometimes it's better to have no anchoring than a bad one.... It should be an interdisciplinary law that will concern everyone (Ministry of Industry and Trade, Ministry for Regional Development) and not just be dumped on the Ministry of Labour and Social Affairs, which will then simply turn it into employing people with disabilities. (*Fokus*)

ISEs remain dependent on Labour Office subsidies and thus vulnerable to unexpected increases in the minimum wage, which widen the gap between their real wage costs and the state contribution, which, in turn, threatens their sustainability.

Financial challenges

Social enterprises have long operated according to a mixed funding model (public grants, EU funds, donations and own income), an approach that has proved resilient. However, dependence on a single funding source, particularly on Labour Office subsidies, increases their vulnerability: “Labour Office subsidies are risky funding, very risky, but unfortunately the state is pushing us more and more towards them.” (*Fokus*)

The maximum subsidy of CZK 2,500 per employee with specific needs is seen as insufficient (ISE Act, 2024).

A further contentious requirement concerns the contribution of at least 5% of an enterprise's own capital to the integration fund within the first year of gaining ISE status, 10% in the second year, and 15% thereafter, and to allocate at least 50% of annual profits to the fund (ISE Act, 2024). Enterprises view this as risky, especially if they were to leave the ISE regime in the future, since a proportion of the contributed funds would then be lost to them: "That's a big problem... the state is reserving something there about how it could handle it [the fund for integration]; that I don't like." (*Fokus*)

All three enterprises expressed concerns over losing autonomous control of their capital. Limited access to loans is another problem – banks see social enterprises as risky. Trust from banks is often based on the reputation and financial stability of the parent non-profit organisation.

Concerning *Kuchařky*, one of the main considerations when deciding whether to register concerned economic sustainability. Public procurement for ISEs would not merely influence their future decision-making, but also raises concerns surrounding autonomy, for example, in terms of the style of the provision of services (e.g. vegan cooking).

Administrative barriers and control

The case studies highlighted the onerous administrative burden of ISE registration, which is complex, extensive and highly specific. The changing of rules without timely notice acts to create uncertainty, time pressures and the fear of inspections with potential financial consequences.

Kuchařky points out that the legislation would require that it separate its social enterprise from its parent NGO (*Jako doma*), thereby creating a major administrative and financial burden. *Fokus* and *Chřič* are not subject to such pressure since they already operate under limited liability legal formats and are only loosely linked to social service providers.

Tension between the mission/nature of social work and the ISE format

Social entrepreneurs recognise the contradiction between the mission of social work (long-term engagement with members of target groups) and the requirement to end social work relationships in order to receive the "motivational subsidy" that would be paid retrospectively per each employee with specific needs who is subsequently integrated into the open labour market.

The Integrative Social Enterprise, as it's set up now, is a model we abandoned 25 years ago. This was the model from the late 90s, when we had sheltered workshops and tried to integrate people and train them to move to the open labour market. Then I realised it wasn't working. This is, in my opinion, just regressing. (*Fokus*)

It is uncertain whether social enterprises would ever receive the “motivational subsidy” since their target groups often require longer periods for adaptation and stabilisation in the work environment, which potentially renders it difficult to meet the set conditions. People in need of social work require it over the long term, which is not taken into account in the “motivational subsidy” conditions.

With respect to the enterprises studied, whose target groups adapt slowly to the labour market and require individualised support, the current ISE regime is unsuitable in many respects. The fixed quotas set in the legislation are sometimes incompatible with flexible arrangements such as part-time or casual contracts, even if the integrative effect of such arrangements is substantial.

Given the unstable life situation of some participants, the employment process is often cyclical. Some women leave for a new job opportunity, but if they have a personal crisis, they return to the programme. (*Kuchařky*)

The emphasis of the legislation on formal quotas, therefore, is potentially in conflict with the very principles of social work and social services.

4.4. Responses to Pressures – Networking and Advocacy

All social enterprises are members of TESSEA, an umbrella organisation that promotes a broader concept of social enterprises, i.e. one that includes environmental protection, community development and overall added-value business and not simply the employment of persons with specific needs. Social enterprises submitted comments on the draft legislation via TESSEA prior to its introduction.

Moreover, in cooperation with the MPSV, other umbrella bodies which focus more narrowly on the employment of people with disabilities were also active in this process. According to some of the respondents, these umbrella bodies compete with each other, which serves to weaken the ability of the sector to advocate for changes to the social enterprise concept.

“The potential for inter-organisational networking thus remains underused, with structural barriers arising mainly from insufficient state support for umbrella organisations and their lack of unity” (*Fokus*).

5. Discussion and Conclusion

The decision of the studied enterprises not to register under the new ISE Act can be interpreted from three different theoretical perspectives: resource dependence (Pfeffer & Salancik, 1978); institutional theory and related concepts such as isomorphism (DiMaggio & Powell, 1983), decoupling (Meyer & Rowan, 1977), hybrid organisations and mission drift (Cornforth, 2014); and via the lens of the commodification of social work (Gray & Webb, 2013; Fabián, 2024).

In their efforts to reduce their dependence on state resources, the studied enterprises strive to further develop their market activities and social entrepreneurship. However, due to the legislative framework imposed by the state, they face decisions that reveal the various institutional pressures to which they are subjected.

Institutional theory emphasises that organisations are influenced not only by economic rationality, but also by pressure for legitimation from their institutional environments (Weisbrod, 1988). The introduction of the ISE Act represents such pressure towards normative, coercive isomorphism (DiMaggio & Powell, 1983), in which the state creates formal rules aimed at standardising organisational procedures and structures. This has led some NGOs to formally separate (Meyer & Rowan, 1977) in order to maintain legitimacy within the civil society community. The key dilemma for ISEs that employ persons with specific needs is whether they should employ people only for the one to four years stipulated by legislation or should provide them with the long-term support and care they require.

Organisations have already been (and continue to be) forced to separate their units in order not to lose their state subsidies. Fokus and Chříč yielded to coercive isomorphisms and decided to establish their social enterprises as businesses (s.r.o.); they are used to adapting quickly.

The separation of units can also be understood as a form of decoupling (Meyer & Rowan, 1977) — the formal adoption of a new institutional framework while maintaining legitimacy in the civil society community, thus resisting co-optation and striving for autonomy in terms of defining an organisational identity and values. In the case of simple compartmentalisation, the expansion of the business branch of social enterprises threatens the provision of state subsidies for persons with specific needs.

This selective acceptance or rejection of being subjected to institutional rules reflects the challenging position of social enterprises in terms of having to choose between top-down pressures and the practical needs of the given field.

The examination of this issue through the perspective of the differing institutional logics that act to exert pressure on social enterprises revealed the existence of more than just one dual logic, i.e. market versus social. The social principle itself may be subject to further internal tension, such as the conflict between the concept of social work as community-based and empowering and social work as merely the provision of services (commodification). The organisations studied face pressures in terms of their social mission, particularly in relation to the principles of empowerment and deinstitutionalisation. The requirement for the time-limited employment of community members pushes them towards mission drift (Cornforth, 2014) and away from the empowerment approach. By not registering, they maintain their hybrid legitimacy and resist co-optation instead of taking advantage of the alternatives provided through the Employment Act (2004).

Social enterprises also face limited access to credit, which they overcome thanks only to the trust that banks have in their parent non-profit organisations based on the long-term operations of the parent NGO, its history of debt-free status, and above all, its credibility (Fokus provides an example here). In practice, it seems that the Ministry of Labour and Social Affairs presumes the interconnectedness of ISEs with CSOs that enjoy long traditions and have good reputations, even though this requirement is not formally included in the ISE legislation.

The inconsistent implementation of policies by the state along with the accompanying contradictions leads to time pressures for social enterprises and fears of future retroactive inspections which potentially have significant financial consequences. Enterprises therefore find themselves in a paradoxical situation arising from the requirement to carry out long-term, targeted social work with their target groups on the one hand, while complying with state rules and requirements on the other. The administrative burden and complex bureaucracy are not only an organisational problem, but also a source of uncertainty that affects the successful development of the social enterprise. This leads to further pressure for professionalisation, managerialisation and the creation of space for state control.

Conclusions

We presented three different types of social enterprises which addressed the various dilemmas outlined above applying various approaches that even go beyond those described by Cornforth (2014). While Kuchařky proceeded via the integration of its mission and the preservation of a single, unified legal form, the Chříč social enterprise effectively suppressed

its organisational plurality by completely separating its business activities from the provision of social services. Fokus took this compartmentalisation approach even further by entirely separating its enterprises organisationally, even though social services continued to be provided by the parent organisation (a strategy described in Alter and Nicholls' (2006) social enterprise typology).

All three organisations continue to face pressures on their social missions related to their approach to social work, particularly in the case of Fokus and Kuchařky, both of which advocate empowerment and deinstitutionalisation. In this sense, the new legislation, by retaining the condition of limited-term sheltered employment, is pushing social enterprises to abandon the deinstitutionalisation and empowerment approach.

The findings revealed that the current form of the ISE Act does not suit enterprises with highly flexible, individualised approaches to social work and value-driven management. Social enterprises linked to social services have responded by simply not registering, a strategy aimed at avoiding increasing their dependence on state resources (Pfeffer & Salancik, 1978), to avoid additional regulatory dependence and even to avoid co-optation (Najam, 2000) and other isomorphic pressures (DiMaggio & Powell, 1983) that act to change their legal structure and separate them from their parent NGOs, which potentially destroys their identity in terms of the values they hold.

The decision not to enter the ISE regime can also be interpreted as **non-compliance with institutional pressures**. The enterprises chose to follow this path since they perceive the requirements associated with registration as being incompatible with their values, capacities and operational models. This approach demonstrates that enterprises are not merely passive recipients of external pressures, but also actively shape their own positions towards these institutional structures and resource dependencies.

Moreover, registration entails administrative and legal burdens — reporting, quotas, strict standards — which limit the flexibility of social enterprises. These reasons are in line with the results of a Ministry of Labour and Social Affairs Ministry survey (Vojtíšek, Francová, Illáš, 2025) which found that the most common barriers to registration comprised the required contribution to the integration fund and the administrative burden.

Social enterprises are attempting to network, have communicated the threats that ISE registration poses to them to the Ministry of Labour and Social Affairs and have maintained their hybrid legitimacy. They have done so by delaying the registration process, even though they are aware of their dependence on state financial resources. Fortunately, the Employment Act (2004) still contains an alternative (integrated workplaces) that allows them to maintain their

models, at least for the time being. However, the state has not succeeded in terms of using the new legislation as a means of genuinely supporting hybrid forms of social enterprise.

This behaviour can clearly be interpreted as a form of advocacy by service-providing organisations (Almog-Bar & Schmid, 2014) involving their participation in governmental advisory bodies and efforts towards coalition-building, including in the field of social entrepreneurship itself. It is essential that social service-providing enterprises continue to communicate with the state on the challenges connected with the legislation and to push for further adjustments aimed at bringing the hybrid nature of social enterprises back into play.

Future legislation should allow for greater variability in the employment of social enterprises and their financing and organisational structures. For example, legislation should consider introducing different levels of support depending on the size of the organisation, the nature of the target group and the types of services provided. Such an approach would serve to support a wider range of enterprises and ensure that even smaller, value-oriented social enterprises have the opportunity to benefit from institutional support without having to face disproportionate administrative restrictions.

This article was supported by the Cooperatio Program, research area Sociology and Applied Social Sciences of Faculty of Humanities, Charles University.

References

- Almog-Bar, M., and Schmid, H. (2014). Advocacy activities of nonprofit human service organizations: A critical review. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 43(1), 11–35.
- Alter, S. K., and Nicholls, A. (2006). Social enterprise models and their mission and money relationships. In A. Nicholls (ed.), *Social Entrepreneurship*, Oxford University Press, Oxford, pp. 205–232.
- Berndt, M. (2025). Překážky rozvoje sociálního podniku: Případová studie sociálního podnikání Fokus Praha sociální firmy, s.r.o. Diploma Thesis, Faculty of Humanities, Charles University, Prague. Supervisor: Dohnalová, M.
- Bidet, E., and Spear, R. (2003). The role of social enterprise in European labour markets. EMES Network Working Paper, No. 03/10. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1352411
- Borzaga, C., and Defourny, J. (eds.) (2001). *The Emergence of Social Enterprise*. Routledge, London. <https://doi.org/10.4324/9780203164679>

- Ciepielewska-Kowalik, A., Vidović, D., Kiss, J., Hubai, L., Legnerová, K., and Dohnalová, M. (2021). The influence of historical and institutional legacies on present-day social enterprises in CEE countries: Lessons from Poland, Hungary, the Czech Republic and Croatia. In *Social Enterprise in Central and Eastern Europe*, Routledge, London, pp. 201–217.
- Cornforth, C. (2014). Understanding and combating mission drift in social enterprises. *Social Enterprise Journal*, 10(1), 3–20.
- Davister, C., Defourny, J., and Gregoire, O. (2004). Work integration social enterprises in the European Union: An overview of existing models. EMES Working Papers Series, No. 04/04.
- Defourny, J., and Nyssens, M. (2012). The EMES approach of social enterprise in a comparative perspective. EMES Working Papers Series, No. 12/03.
- Defourny, J., and Nyssens, M. (2013). Social innovation, social economy and social enterprise: What can the European debate tell us?. In F. Moulaert et al. (eds.), *The International Handbook on Social Innovation*, Edward Elgar, Cheltenham.
- Defourny, J., Develtere, P., and Fonteneau, B. (1999). Social economy: The worldwide making of a third sector. In J. Defourny, P. Develtere, and B. Fonteneau (eds.), *Social Economy – North and South*, HIVA, KU Leuven, Leuven.
- DiMaggio, P. J., and Powell, W. W. (1983). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, 48(2), 147–160.
- Dohnalová, M. (2024). Terénní poznámky z pozorování [Field notes from observations]. Unpublished internal document.
- Dohnalová, M., and Průša, L. (2011). *Sociální ekonomika*. Wolters Kluwer ČR, Prague.
- Dohnalová, M., et al. (2025). *Lidské zdroje v sociálních podnicích* (2nd ed.). Wolters Kluwer ČR, Prague.
- Dohnalová, M., Guri, D., Hrabětová, J., Legnerová, K., and Šlechtová, V. (2021). Social enterprise in the Czech Republic. In J. Defourny and M. Nyssens (eds.), *Social Enterprise in Central and Eastern Europe. Theory, Models and Practice*, Routledge, London, pp. 56–76.
- Employment Act (2004). Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Available at: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>
- Employment Act (2024). Zákon č. 470/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Available at: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2024-470>
- Fabián, P. (2024). Komodifikace sociální práce. Když se zaměnění sociální práce za sociální službu. In A. Hricová, D. Urban, & S. Ondrášek (eds.), *Sociální práce: současné trendy*. Grada, Prague.

- Frič, P. (2017). *Občanský sektor v ohrožení?* SLON, Prague.
- Frič, P., and Pospíšilová, T. (2010). *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Agnes, Prague.
- Gray, M., & Webb, S. (2013). *Social Work: Theories and Methods* (2nd ed.). Sage, London.
- Heřmánková, M. (2025). *Problematika odklonu od poslání v sociálním podniku Pivovar Chříč, s.r.o.* Diploma thesis, submitted for defence, Faculty of Humanities, Charles University. Supervisor: Košák Felcmanová, A.
- Horecký, J., and Průša, L. (2019). *Současná struktura služeb dlouhodobé péče a prognóza potřeby sociálních služeb 2019–2050*. Research Institute for Labour and Social Affairs (VÚPSV), Prague.
- Child Protection Act (1999). Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
- ISE Act (2024). Zákon č. 468/2024 Sb., o integračním sociálním podniku. Available at: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2024-468>
- Keller, J. (2005). *Sociologie sociálních struktur*. SLON, Prague.
- Keller, J. (2011). *Sociologie sociálních problémů*. SLON, Prague.
- Kraatz, M. S., and Block, E. S. (2008). Organizational implications of institutional pluralism. In R. Greenwood, C. Oliver, R. Suddaby, and K. Sahlin (eds.), *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*, Sage, Thousand Oaks, CA, pp. 243–275.
- Kurková, K., et al. (2022). *Odpovědné veřejné zadávání. Katalog sociálních podniků*. MPSV. Available at: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/tisteny-katalog-socialnich-podniku/>
- Lumpkin, G. T., Moss, T. W., Gras, D. M., Kato, S., and Amezcua, A. S. (2013). Entrepreneurial processes in social contexts: How are they different, if at all?. *Small Business Economics*, 40(3), 761–783. <https://doi.org/10.1007/s11187-011-9399-3>
- Matoušek, O. (2013). *Základy sociální práce*. Portál, Praha.
- Meyer, J. W., and Rowan, B. (1977). Institutionalized organizations: Formal structure as myth and ceremony. *American Journal of Sociology*, 83(2), 340–363.
- Ministry of Justice (MS). (2025). *Rejstřík [Business Register]*. Available at: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik>
- Ministry of Labour and Social Affairs (MPSV). (2024c). *Sociální služby a sociální práce v ČR*. Available at: <https://www.mpsv.cz/socialni-sluzby>
- Ministry of Labour and Social Affairs (MPSV). (2024d). *Registr poskytovatelů sociálních služeb*. Available at: <https://www.mpsv.cz>
- Ministry of Labour and Social Affairs (MPSV). (2025a). *České sociální podnikání. Adresář sociálních podniků [Social Enterprise Directory]*. Available at: <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz>

- Ministry of Labour and Social Affairs (MPSV). (2025b). Registr poskytovatelů sociálních služeb. Available at: <https://www.mpsv.cz/registr-poskytovatelu-sluzeb#/registr-poskytovatelu-prehled>
- Ministry of Labour and Social Affairs (MPSV). (2025c). Registr integračních sociálních podniků. Available at: <https://www.mpsv.cz/registr-integracnich-socialnich-podniku>
- Monzón, J. L., and Chaves, R. (2012). The social economy in the European Union. European Economic and Social Committee.
- Musil, L. (2008). Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce / Sociální práce*, 8(2), 22–35.
- Musil, L., and Mareš, P. (2010). *Sociální politika*. Masarykova univerzita, Brno.
- Najam, A. (2000). The four C's of third sector–government relations. *Nonprofit Management and Leadership*, 10(4), 375–396.
- Navrátil, P. (2001). *Teorie a metody sociální práce*. Zeman, Prague.
- Noya, A., and Clarence, E. (2007). *The Social Economy: Building Inclusive Economies*. OECD Publishing, Paris.
- Pestoff, V., and Hulgård, L. (2015). Participatory governance in social enterprise. EMES Conferences Selected Papers Series, ECSP-5EMES-40.
- Pfeffer, J., and Salancik, G. R. (1978). *The External Control of Organizations: A Resource Dependence Perspective*. Harper & Row, New York.
- Potůček, M. (2017). *Veřejná politika*. C. H. Beck, Prague.
- Rymsza, M., and Zimmer, A. (2004). Embeddedness of nonprofit organizations: Government–nonprofit relationships. In A. Zimmer and E. Priller (eds.), *Future of Civil Society: Making Central European Nonprofit Organizations Work*, VS Verlag, Opladen, pp. 169–197.
- Salamon, L. M., and Anheier, H. K. (1998). Social origins of civil society: Explaining the nonprofit sector cross-nationally. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 9(3), 213–248.
- Social Services Act (2006). Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Available at: https://ppropo.mpsv.cz/zakon_108_2006
- Špalek, J., Hyánek, V., Fónadová, L., Hladká, M., Jakubcová, M., Katrňák, T., & Prouzová, Z. (2017). *Na penězích záleží. České neziskové organizace v 21. století*. Masarykova univerzita, Brno.
- Van Slyke, D. M. (2007). Agents or stewards: Using theory to understand the government–nonprofit social service contracting relationship. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 17(2), 157–187.

- Vojtíšek, P., and Matulayová, T. (2023). Vize pro sociální práci v ČR. *Czech & Slovak Social Work / Sociální Práce / Sociálna Práca*, 23(5), 55–72.
- Vojtíšek, P., Francová, P., and Illáš, M. (2025). Výsledky dotazníkového šetření sociálních podniků v roce 2025. MPSV, Prague. <https://ceske-socialni-podnikani.cz/vyhodnoceni-dotaznikoveho-setreni-socialnich-podniku-v-roce-2025/>
- Weick, K. (1976). Educational organizations as loosely-coupled systems. *Administrative Science Quarterly*, 21(1), 1–21.
- Weisbrod, A. B. (1988). *The Nonprofit Economy*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Wells, R., and Anasti, T. (2020). Hybrid models for social change: Legitimacy among community-based nonprofit organizations. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 31(6), 1134–1147.
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research: Design and Methods*. Sage Publications, Thousand Oaks, CA.
- Young, D. R. (2012). The state of theory and research on social enterprises. In B. Gidron & Y. Hasenfeld (eds.), *Social Enterprises: An Organizational Perspective* (pp. 19–46). Palgrave Macmillan UK, London.
- Závodský, O., and Dohnalová, M. (2024). Sociální podnikání a nová právní úprava sociálního podniku v ČR. *Fórum sociální politiky*, 4, 25–33.
- Zavoralová, P. (2025). Rozhodovací proces integračního sociálního podniku v kontextu nové legislativy: případová studie organizace Kulinářství Kuchařek bez domova. Diploma thesis, submitted for defence, Faculty of Humanities, Charles University. Supervisor: Dohnalová, M.
- Ziółkowski, M., Drozdowski, R., & Baranowski, M. (2024). *A Sociological Approach to Commodification: The Case of Transforming the Post-Socialist Society in Poland*. Routledge.

Alena Košák Felcmanová, M.A., Ph.D. | alena.kosakfelcmanova@fhs.cuni.cz

is a university lecturer in Civil Society Studies (Faculty of Humanities, Charles University, Department of Sociology, Pátzkova 5, 182 00 Prague 8). Her interdisciplinary research focuses on cross-sector cooperation and advocacy.

Doc. Ing. Marie Dohnalová, CSc. | marie.dohnalova@fhs.cuni.cz

is an associate professor at the Faculty of Humanities, Charles University, Pátzkova 2137/5, 182 00 Prague 8 – Libeň, Czech Republic. Her research focuses on the social economy, social entrepreneurship and the employment of persons from disadvantaged social groups.

Příspěvek na péči mezi politikou a ekonomikou: Sociální odpovědnost v kontextu strukturálního deficitu a valorizačních mechanismů

Jiří Vopátek

Abstrakt

Článek analyzuje vývoj reálné hodnoty příspěvku na péči v České republice v období 2007–2024 v kontextu kumulativní inflace, legislativních změn a fiskálních omezení státního rozpočtu. Na základě dat o nominální výši příspěvku a průměrné roční míře inflace je prokázáno, že ve většině stupňů závislosti došlo k výraznému reálnému poklesu příspěvku, nejvýrazněji u osob starších 18 let v I. stupni závislosti. Odstranění celkového implicitního dluhu v systému péče o osoby závislé na pomoci druhých by si v roce 2025 vyžádalo dodatečné výdaje ze státního rozpočtu ve výši přibližně 6,5 mld. Kč, a to na pokrytí kumulativního dopadu inflace za období 2007–2024. Absence automatického valorizačního mechanismu vede k oslabování funkce příspěvku jako nástroje podpory domácí péče. V širším kontextu rozpočtových omezení se jako alarmující jeví skutečnost, že zatímco v roce 2007 činil deficit státního rozpočtu 1,87 % HDP, v roce 2024 vzrostl na 3,39 % HDP. Tato situace, v kombinaci s rostoucími výdaji na úroky ze státního dluhu (z 33,98 mld. Kč, tj. 0,96 % HDP, v roce 2007 na 88,30 mld. Kč, tj. 1,10 % HDP, v roce 2024), postupně omezuje samotný prostor pro potřebné navyšování dalších výdajových oblastí státního rozpočtu, včetně financování péče o osoby závislé na pomoci jiné osoby. Na základě zjištění jsou diskutovány teoretické možnosti valorizace příspěvku na péči v kontextu omezeného rozpočtového prostoru státního rozpočtu zatíženého strukturálním deficitem a rostoucími náklady na obsluhu státního dluhu.

Klíčová slova:

příspěvek na péči; inflace; reálná hodnota; valorizace; státní rozpočet

Abstract

This article provides an analysis of the development of the real value of the care allowance in the Czech Republic between 2007 and 2024 in the context of cumulative inflation, legislative changes and the fiscal constraints applied to the state budget. Based on data on the nominal amount of the allowance and the average annual inflation rate, the article demonstrates that most levels of dependency experienced a significant real decline in the value of the allowance, most notably for individuals over 18 years of age in the first level of dependency. Eliminating the overall implicit debt in the care system for persons dependent on the assistance of others would require additional state budget expenditure of approximately CZK 6.5 billion in 2025 so as to compensate for the cumulative impact of inflation over the period 2007–2024. The absence of an automatic indexation mechanism is leading to the weakening of the function of the allowance as a tool for supporting home-based care. In the broader context of budgetary constraints, the situation appears to be particularly alarming: while the state budget deficit amounted to 1.87% of GDP in 2007, it increased to 3.39% of GDP in 2024. This development, combined with rising expenditure on interest payments on the state debt (from CZK 33.98 billion, i.e. 0.96% of GDP, in 2007 to CZK 88.30 billion, i.e. 1.10% of GDP, in 2024), is gradually limiting the fiscal space for the increases required in other expenditure areas of the state budget, including the financing of care for persons dependent on the assistance of others. The findings point to the need to consider the legislative anchoring of the regular indexation of the care allowance that reflects the rate of inflation, while also acknowledging the limited budgetary space of a state budget that is burdened by a structural deficit and rising debt servicing costs.

Keywords:

Allowance for dependent care; inflation; real value; adjustment for inflation; state budget

Úvod

Příspěvek na péči představuje klíčový nástroj sociální politiky České republiky, jehož cílem je finančně podporovat osoby závislé na pomoci druhých při zvládání základních životních potřeb. Výdaje na příspěvek na péči v rámci státního rozpočtu se postupně zvyšují. V roce 2007, tedy na počátku existence tohoto sociálního transferu, bylo územním rozpočtům poskytnuto na příspěvek na péči více než 14,96 mld. Kč (MF ČR, 2007), v roce 2014 již přes 20,44 mld. Kč (MF ČR, 2014) a v roce 2024 více než 41,35 mld. Kč (MF ČR, 2024). Skutečné čerpání se může mírně lišit v závislosti na počtu a výši přiznaných nároků, přičemž objem výdajů ovlivňuje i případné zpětné proplácení přiznaných příspěvků. Do celkového objemu čerpání se dále promítá i případná nominální úprava výše příspěvku na péči podle stupně závislosti.

Samotný příspěvek na péči je rozdělen do čtyř stupňů podle míry závislosti a je vyplácen v pevně stanovené nominální výši (viz zákon č. 108/2006 Sb.). V kontextu rostoucí inflace a zvyšujících se nákladů na péči se nabízí otázka, zda nominální výše příspěvku na péči udržuje svou reálnou hodnotu, nebo zda dochází k jejímu faktickému znehodnocení. Pokud by v posledních letech došlo k výraznému poklesu jeho reálné hodnoty, je namístě zpochybnit, zda příspěvek na péči v aktuálně nastavené nominální výši i nadále představuje efektivní nástroj podpory pro domácí (neformální) i institucionální (formální) péči. Domácí péče o osobu závislou na pomoci druhých je státem nejen podporována prostřednictvím příspěvku na péči, ale zároveň implicitně předpokládána vzhledem ke specifickému charakteru neformální péče, který je založen na osobním a citovém vztahu mezi pečující osobou a osobou závislou na péči.

Péče o osoby závislé na pomoci druhých má dopady nejen na veřejné finance, konkrétně na výdajovou stránku státního rozpočtu, ale také na rozpočty domácností. Státní finanční podpora je poskytována formou příspěvku na péči, jehož výše se odvíjí od stupně závislosti. Je však třeba zdůraznit, že se jedná o příspěvek, nikoliv o plnou úhradu nákladů spojených s péčí domácí (neformální) nebo institucionální (formální). Systém počítá se zapojením soukromých finančních zdrojů, což odpovídá samotnému označení „příspěvek“. Ten tak často nepokrývá veškeré náklady na péči, ale pouze na ně přispívá. O to větší důraz by měl být kladen na to, aby si příspěvek s ohledem na inflaci co nejvíce zachovával svou reálnou hodnotu, což v kontextu státního rozpočtu naráží na jeho strukturální finanční limity.

Cílem tohoto příspěvku je analyzovat vývoj reálné hodnoty příspěvku na péči od jeho zavedení v roce 2007 až do roku 2024, a to včetně diskuse o systémových důsledcích absence pravidelné valorizace. Vychází se přitom z hypotézy, že v důsledku kumulované inflace v ČR

dochází k výraznému poklesu reálné hodnoty příspěvku na péči, což negativně ovlivňuje dostupnost potřebné péče pro osoby závislé na pomoci druhých. Výsledky této analýzy mohou přispět k odborné debatě o udržitelnosti a spravedlnosti systému podpory osob závislých na péči v podmínkách proměnlivého ekonomického prostředí na jedné straně, a k reflexi otázky rozpočtové odpovědnosti státního rozpočtu na straně druhé.

Tento článek je strukturován do pěti částí. První část se věnuje teoretickým východiskům a makroekonomickému kontextu inflačního vývoje. Druhá část shrnuje použitý metodický rámec. Třetí část analyzuje vývoj nominální a reálné hodnoty příspěvku na péči v období 2007–2024. Čtvrtá část se zaměřuje na mikrofinanční a makrofinanční rámec příspěvku na péči, a to včetně odhadu rozpočtových dopadů inflačního dofinancování. Analýza zohledňuje také širší kontext základních parametrů státního rozpočtu a státního dluhu, které zásadně ovlivňují prostor pro financování sociálních služeb. Pátá část se věnuje diskusi potenciálně možných variant valorizace příspěvku na péči. Na uvedenou analýzu navazuje závěrečná část, která shrnuje klíčová zjištění a formuluje doporučení pro další vývoj systému péče o osoby závislé.

1. Teoretická východiska a kontext inflačního vývoje

Mezi hlavní faktory vysoké inflace v ČR v letech 2020–2024 lze zařadit následující události:

1. Pandemie covidu-19:

- začátek: březen 2020 (vyhlášení nouzového stavu v ČR),
- konec hlavního ekonomického dopadu: cca konec roku 2021 (postupné uvolnění restrikcí, obnovení výroby a obchodu),
- dopad na inflaci: narušení globálních dodavatelských řetězců, nedostatek zboží, růst cen dopravy, zdravotnického materiálu a některých služeb.

2. Válka na Ukrajině:

- začátek: 24. února 2022,
- trvá: od února 2022 dosud,
- dopad na inflaci: prudké zvýšení cen energií (zejména zemního plynu a ropy), potravin (obilí, oleje), nejistota na trzích, růst nákladů na obranu a humanitární pomoc.

3. Energetická krize:

- začátek: podzim 2021 (prudký růst cen elektřiny a plynu na evropských trzích),
- vrchol: 2. polovina roku 2022,
- postupné odeznívání: od jara 2023 (pokles cen energií, stabilizace dodávek),

- trvá: částečně dosud (vysoké ceny energií stále ovlivňují rozpočty domácností),
- dopad na inflaci: výrazný nárůst cen energií pro domácnosti i firmy, sekundární dopady na ceny zboží a služeb.

Podle dat Českého statistického úřadu vedly tyto tři faktory ke kumulované inflaci přesahující 30 % v období 2020–2023.

Studie Janského, Koláře a Šedivého (2023) ukazuje, že inflace v období 2020–2023 měla výrazný dopad na životní úroveň domácností. Kumulativní inflace za uvedené období dosáhla až 34,5 %, přičemž rozdíly v dopadech inflace mezi domácnostmi vyplývají ze strukturálních rozdílů ve spotřebních koších, tzv. inflační nerovnosti. Z hlediska příspěvku na péči je důležité, že: a) uvedená studie neřeší valorizaci sociálních transferů, což podtrhuje potřebu samostatné analýzy reálné hodnoty příspěvku na péči; b) nízkopříjmové domácnosti čelí vyššímu podílu výdajů na základní potřeby (bydlení, energie, potraviny) a c) reálná hodnota příspěvku na péči bez pravidelné valorizace klesá, což může vést k omezení dostupnosti péče pro osoby závislé na pomoci druhých.

Další studie Janského a Koláře (2023) analyzuje vývoj sociálních dávek v ČR v období 2012–2023 a porovnává jejich nominální růst s vývojem inflace, průměrných mezd a starobních důchodů. Klíčovým zjištěním je, že většina sociálních dávek rostla pomaleji než inflace a průměrné mzdy, což vedlo k poklesu jejich reálné hodnoty. V kontextu příspěvku na péči je zásadní, že: a) příspěvek na péči byl sice nominálně navyšován v nominální hodnotě, avšak bez pravidelné a systémové vazby na inflaci; b) reálná hodnota příspěvku na péči tak mohla v některých obdobích výrazně klesnout, což je v rozporu s principem zachování kupní síly sociálních transferů; c) většina dávek nedosáhla ani růstu odpovídajícího inflaci. Konkrétně u příspěvku na péči dosáhla jeho reálná hodnota v roce 2023 výše z roku 2012: ve středně těžké závislosti pouhých 73 %; v těžké závislosti 102 % a v těžké závislosti s bytovými službami rovněž 102 % (graf 1.2, s. 6); d) výdaje na dávky jako podíl na HDP mírně poklesly, což naznačuje, že navzdory nominálnímu růstu stát relativně méně vydává na sociální zabezpečení jako celek.

Zmíněná studie Janského a Koláře (2023) poskytuje důležitý kontext pro analýzu příspěvku na péči v podmínkách absence pravidelné valorizace. Dochází tak k jeho reálnému znehodnocení, což může negativně ovlivnit dostupnost péče pro osoby závislé na pomoci druhých. Argumentace založená na těchto zjištěních může podpořit hypotézu o nutnosti systémového přístupu k valorizaci příspěvku na péči, a to ve vzájemném kontextu s finančními limity státního rozpočtu.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, účinný od 1. ledna 2007, původně obsahoval mechanismus pravidelné automatické valorizace příspěvku na péči. Tento mechanismus

dával vládě povinnost zvýšit částky příspěvku prostřednictvím nařízení vždy k 1. lednu, a to v závislosti na růstu indexu spotřebitelských cen sociální péče za stanovené rozhodné období, pokud tento růst dosáhl alespoň 5 %. Zákon zároveň připouštěl možnost mimořádného navýšení příspěvku na péči formou vládního nařízení (§ 12 zákona).

Tento systém automatické valorizace byl však zrušen zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů (část osmnáctá, bod 1), s účinností od 1. ledna 2008. Od tohoto data zákon č. 108/2006 Sb. již neobsahuje ustanovení o pravidelné valorizaci příspěvku na péči. Jakékoli navýšení částek příspěvku tak vyžaduje novelizaci zákona, což představuje legislativně náročnější a časově zdlouhavější proces.

Pravidelné navyšování příspěvku na péči může mít významný dopad na zachování dostupnosti a kvality sociálních služeb. Vyšší finanční podpora může přispět k jejich udržitelnosti, zejména v kontextu rostoucí poptávky a nákladů na poskytování péče.

Na druhé straně se však otevírá otázka skutečného dopadu zvýšeného příspěvku na rozvoj profesionálních sociálních služeb. Není totiž zaručeno, že vyšší částka bude efektivně využita právě na zajištění odborné péče. Jak odkazuje Průša (2013, s. 14), příjemci příspěvku – nebo osoby, které o ně pečují – často využívají tyto prostředky na výdaje, které přímo nesouvisejí s poskytováním péče, a na které příspěvek není primárně určen. Tento závěr vychází z analýz, na které autor ve své publikaci odkazuje. Pokud příspěvek na péči není využíván k úhradě sociálních služeb, může to vést k jejich podfinancování, a tím i, jak již bylo zmíněno, k ohrožení jejich dostupnosti a kvality. Tato skutečnost volá po důkladnější odborné i politické debatě o tom, kdo by měl být oprávněn poskytovat péči v domácím prostředí v rámci čerpání příspěvku na péči. Nabízí se otázka, zda by to měl být výhradně registrovaný poskytovatel sociálních služeb, nebo zda je vhodné zachovat současný stav, kdy péči zajišťují rodinní příslušníci či další neformální pečující osoby.

2. Metodický rámec pro analýzu reálné hodnoty příspěvku na péči

Výši příspěvku na péči podle stupně závislosti lze analyzovat různými způsoby. Wijja (2015) například uvádí srovnání nominální výše příspěvku s minimální mzdou nebo s průměrným důchodem. Zachování reálné hodnoty příspěvku je přitom klíčové, neboť – jak uvádí Wijja (2015, s. 240) – příspěvek představuje významný, v některých případech dokonce jediný zdroj příjmů pro pečující osobu, která často musí omezit nebo zcela ukončit svou ekonomickou aktivitu. Ačkoli příspěvek není primárně určen jako odměna pro pečovatele, slouží jako příjmová podpora pro příjemce péče, která má umožnit nákup profesionálních služeb.

Pro účely tohoto článku se analýza zaměřuje na vývoj reálné hodnoty příspěvku na péči v závislosti na inflaci v ČR v období 2007–2024, tedy od účinnosti zákona o sociálních službách. Součástí je rovněž přehled nominálního vývoje příspěvku podle stupně závislosti v kontextu legislativních změn.

Potřebné inflační dofinancování příspěvku na péči je kvantifikováno výpočtem na základě veřejně dostupných dat MPSV.

Kumulovanou míru inflace za období 2007–2024 lze vyjádřit následujícím součinem (1):

$$\prod_{t=2007}^{2024} \left(1 + \frac{\pi^t}{100}\right)$$

π^t označuje průměrnou roční míru inflace v roce t

Reálnou hodnotu příspěvku na péči (RP) lze vyjádřit vztahem (2):

$$RP = \frac{\text{nominální hodnota příspěvku na péči}}{\prod_{t=a}^b \left(1 + \frac{\pi^t}{100}\right)}$$

π^t je průměrná roční míra inflace v roce t

a a a b představují počáteční a koncový rok sledovaného období

Průměrná roční míra inflace v ČR je dle dat Českého statistického úřadu (ČSÚ) shrnuta v tabulce 1, včetně její kumulativní výše.

Kumulativní míra inflace za období 2007–2024 činí 82,319 %. Nejvýraznější meziroční nárůst cenové hladiny byl zaznamenán v letech 2022 (15,10 %) a 2023 (10,70 %), tedy v období tzv. pádivé inflace. Kumulativní inflace pouze za tato dvě léta dosahuje 27,42 % a představuje významný faktor ovlivňující cenovou hladinu v následujících letech, neboť výrazně zvýšila základnu, ze které se inflace dále odvíjí. Po zahrnutí údajů za rok 2024 činí celková inflace za období 2022–2024 již 30,47 %. Tento vývoj má zásadní dopad na reálnou hodnotu příspěvku na péči.

V části 4.3 je pro širší kontext příspěvku na péči aplikována komparativní analýza vývoje klíčových fiskálních ukazatelů mezi lety 2007 a 2024 se zvláštním důrazem na identifikaci vybraných strukturálních proměn ve veřejných financích a jejich propojení s makroekonomickým kontextem.

Tabulka 1 Vývoj průměrné roční míry inflace a kumulativní inflace v období 2007–2024

Rok	Průměrná roční míra inflace	Kumulativní inflace od roku 2007 k 31. 12. daného roku
2007	2,80 %	2,800 %
2008	6,30 %	9,276 %
2009	1,00 %	10,369 %
2010	1,50 %	12,025 %
2011	1,90 %	14,153 %
2012	3,30 %	17,920 %
2013	1,40 %	19,571 %
2014	0,40 %	20,049 %
2015	0,30 %	20,410 %
2016	0,70 %	21,252 %
2017	2,50 %	24,284 %
2018	2,10 %	26,894 %
2019	2,80 %	30,447 %
2020	3,20 %	34,621 %
2021	3,80 %	39,737 %
2022	15,10 %	60,837 %
2023	10,70 %	78,046 %
2024	2,40 %	82,319 %

Zdroj: ČSÚ; vlastní zpracování

3. Reálná versus nominální hodnota příspěvku na péči: vývoj v letech 2007–2024

Vývoj nominální a reálné výše příspěvku na péči podle stupně závislosti je zachycen v tabulkovém přehledu (tabulka č. 2a a 2b). Reálná výše k 31. 12. daného roku je po matematickém zaokrouhlení uvedena v hranatých závorkách. Pro účely analýzy byly nominální částky převedeny na reálné hodnoty roku 2007 prostřednictvím inflačního koeficientu, který vychází z kumulativní míry inflace (viz tabulku 1).

Tabulka 2a Nominální a reálná výše příspěvku na péči podle stupně závislosti u osob do 18 let

Účinnost	Měsíční výše příspěvku na péči pro osoby do 18 let podle stupně závislosti (dle počtu nezvládnutých úkonů)			
	I. lehká závislost (3 úkony)	II. středně těžká závislost (4 až 5 úkonů)	III. těžká závislost (6 až 7 úkonů)	IV. úplná závislost (8 až 9 úkonů)
01.01.2007–31.07.2009	3 000 Kč [2 718 Kč]	5 000 Kč [4 530 Kč]	9 000 Kč [8 154 Kč]	11 000 Kč [9 967 Kč]
01.08.2009–31.12.2010	3 000 Kč [2 678 Kč]	5 000 Kč [4 463 Kč]	9 000 Kč [8 034 Kč]	12 000 Kč [10 712 Kč]
01.01.2011–31.12.2011	3 000 Kč [2 628 Kč]	5 000 Kč [4 380 Kč]	9 000 Kč [7 884 Kč]	12 000 Kč [10 512 Kč]
01.01.2012–31.07.2016 (uvedené příspěvky se dle podmínek § 12 zvyšují o 2 000 Kč) [1 649 Kč]	3 000 Kč [2 474 Kč]	6 000 Kč [4 948 Kč]	9 000 Kč [7 423 Kč]	12 000 Kč [9 897 Kč]
01.08.2016–31.03.2019 (uvedené příspěvky se dle podmínek § 12 zvyšují o 2 000 Kč) [1 533 Kč]	3 300 Kč [2 530 Kč]	6 600 Kč [5 060 Kč]	9 900 Kč [7 589 Kč]	13 200 Kč [10 119 Kč]
01.04.2019–30.06.2019 (uvedené příspěvky se dle podmínek § 12 zvyšují o 2 000 Kč) [1 533 Kč]	3 300 Kč [2 530 Kč]	6 600 Kč [5 060 Kč]	9 900 Kč [7 589 Kč]	13 200 Kč [10 119 Kč] (19 200 Kč) ³⁾ [14 719 Kč]
01.07.2019–31.12.2021 (uvedené příspěvky se dle podmínek § 12 zvyšují o 2 000 Kč) [1 431 Kč]	3 300 Kč [2 362 Kč]	6 600 Kč [4 723 Kč]	9 900 Kč [7 085 Kč] (13 900 Kč) ³⁾ [9 947 Kč]	13 200 Kč [9 446 Kč] (19 200 Kč) ³⁾ [13 740 Kč]
01.01.2022–30.06.2024 (uvedené příspěvky se dle podmínek § 12 zvyšují o 2 000 Kč) [1 097 Kč]	3 300 Kč [1 810 Kč]	6 600 Kč [3 620 Kč]	13 900 Kč [7 624 Kč]	19 200 Kč [10 531 Kč]
Od 01.07.2024 (uvedené příspěvky se dle podmínek § 12 zvyšují o 2 000 Kč) [1 097 Kč]	3 300 Kč [1 810 Kč]	7 400 Kč [4 059 Kč]	16 100 Kč [8 831 Kč]	23 000 Kč [12 615 Kč] (27 000 Kč) ⁴⁾ [14 809 Kč]
Změna nominální výše příspěvku na péči mezi rokem 2007 a 2024	+10,00 %	+48,00 %	+78,89 %	+109,09 % (+145,45 %)
Kumulativní inflace v období 2007–2024 činila 82,319 %, což znamená, že bez odpovídající valorizace by reálná hodnota příspěvku na péči poklesla o více než čtyři pětiny oproti roku 2007.				

Zdroj: z. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách; vlastní výpočty a zpracování

Z tabulkového přehledu je patrné, že i přes nominální změny ve výši příspěvku na péči podle stupně závislosti od roku 2007 nedošlo k zachování jeho reálné hodnoty k 31. 12. 2024. Výjimku představuje pouze IV., tedy nejvyšší stupeň závislosti, jehož původní výše 11 000 Kč vzrostla k 31. 12. 2024 na nominální částku 23 000 Kč, respektive 27 000 Kč, což odpovídá reálné hodnotě 12 615 Kč, respektive 14 809 Kč. Ve všech ostatních případech došlo k reálnému poklesu vyplácených příspěvků na péči.

Tabulka 2b Nominální a reálná výše příspěvku na péči podle stupně závislosti u osob starších 18 let

Účinnost	Měsíční výše příspěvku na péči pro osoby starší 18 let podle stupně závislosti (dle počtu nezvládnutých úkonů)			
	I. lehká závislost (3 až 4 úkony)	II. středně těžká závislost (5 až 6 úkonů)	III. těžká závislost (7 až 8 úkonů)	IV. úplná závislost (8 až 9 úkonů)
01.01.2007–31.07.2009	2 000 Kč [1 812 Kč]	4 000 Kč [3 624 Kč]	8 000 Kč [7 248 Kč]	11 000 Kč [9 967 Kč]
01.08.2009–31.12.2010	2 000 Kč [1 785 K4]	4 000 Kč [3 571 Kč]	8 000 Kč [7 141 Kč]	12 000 Kč [10 712 Kč]
01.01.2011–31.12.2011	800 Kč [701 Kč]	4 000 Kč [3 504 Kč]	8 000 Kč [7 008 Kč]	12 000 Kč [10 512 Kč]
01.01.2012–31.07.2016 (uvedené příspěvky se dle podmínek § 12 zvyšují o 2 000 Kč) [1 649 Kč]	800 Kč [660 Kč]	4 000 Kč [3 299 Kč]	8 000 Kč [6 598 Kč]	12 000 Kč [9 897 Kč]
01.08.2016–31.03.2019 (uvedené příspěvky se dle podmínek § 12 zvyšují o 2 000 Kč) [1 533 Kč]	880 Kč [675 Kč]	4 400 Kč [3 373 Kč]	8 800 Kč [6 746 Kč]	13 200 Kč [10 119 Kč]
01.04.2019–30.06.2019 (uvedené příspěvky se dle podmínek § 12 zvyšují o 2 000 Kč) [1 533 Kč]	880 Kč [675 Kč]	4 400 Kč [3 373 Kč]	8 800 Kč [6 746 Kč]	13 200 Kč (19 200 Kč) ¹⁾ [14 719 Kč]
01.07.2019–31.12.2021 (uvedené příspěvky se dle podmínek § 12 zvyšují o 2 000 Kč) [1 431 Kč]	880 Kč [630 Kč]	4 400 Kč [3 149 Kč]	8 800 Kč [6 298 Kč] (12 800 Kč) ³⁾ [9 160 Kč]	13 200 Kč [9 446 Kč] (19 200 Kč) ¹⁾ [13 740 Kč]
01.01.2022–30.06.2024 (uvedené příspěvky se dle podmínek § 12 zvyšují o 2 000 Kč) [1 097 Kč]	880 Kč [483 Kč]	4 400 Kč [2 413 Kč]	12 800 Kč [7 021 Kč]	19 200 Kč [10 531 Kč]

od 01.07.2024 (uvedené příspěvky se dle podmínek § 12 zvyšují o 2 000 Kč) [1 097 Kč]	880 Kč [483 Kč]	4 900 Kč [2 688 Kč]	14 800 Kč [8 118 Kč]	23 000 Kč [12 615 Kč] (27 000 Kč) ⁿ [14 809 Kč]
Změna nominální výše příspěvku na péči mezi rokem 2007 a 2024	-56,00 %	+22,50 %	+85,00 %	+109,09 % (+145,45 %)
Kumulativní inflace v období 2007–2024 činila 82,319 %, což znamená, že bez odpovídající valorizace by reálná hodnota příspěvku na péči poklesla o více než čtyři pětiny oproti roku 2007.				

- 1) Jde-li o stupeň IV (úplná závislost): 1. 13 200 Kč, pokud osobě poskytuje pomoc poskytovatel pobytových sociálních služeb podle § 48, 49, 50, 51, 52 nebo dětský domov anebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu; 2. 19 200 Kč v ostatních případech.
- 2) Jde-li o stupeň III (těžká závislost): 1. 9 900 Kč, pokud osobě poskytuje pomoc poskytovatel pobytových sociálních služeb podle § 48, 49, 50, 51, 52 nebo dětský domov anebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu; 2. 13 900 Kč v ostatních případech.
- 3) Jde-li o stupeň III (těžká závislost): 1. 8 800 Kč, pokud osobě poskytuje pomoc poskytovatel pobytových sociálních služeb podle § 48, 49, 50, 51, 52 nebo dětský domov anebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu; 2. 12 800 Kč v ostatních případech.
- 4) V případě, že jde o stupeň IV (úplná závislost): 1. 23 000 Kč, pokud osobě poskytuje pomoc poskytovatel pobytových sociálních služeb podle § 48, 50 až 52, nebo 2. 27 000 Kč v ostatních případech.
[reálná výše k 31. 12. daného roku je uvedena po matematickém zaokrouhlení]

Zdroj: z. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách; vlastní výpočty a zpracování

V tomto případě, jak ukazuje tabulka č. 2b, dochází k pozitivní změně v reálné výši příspěvku na péči ve III. a IV. stupni závislosti. V I. a II. stupni závislosti dochází – ve vztahu k částkám platným v roce 2007 – k reálnému poklesu. Nejvýraznější zhoršení nastává v I. stupni závislosti, kde příspěvek v roce 2007 činil 2 000 Kč, zatímco v roce 2024 jeho nominální hodnota dosahuje pouze 880 Kč (po snížení z 2 000 Kč na 800 Kč novelou zákona č. 347/2010 Sb., účinnou od roku 2011). Přepočtená reálná hodnota příspěvku v tomto stupni k 31. 12. 2024 činí pouhých 483 Kč, což představuje největší propad jak v nominálním, tak i reálném vyjádření.

Za pozornost stojí také skutečnost, že současná právní úprava fakticky vytváří specifickou podskupinu v rámci IV. stupně závislosti, a to případy úplné závislosti s péčí poskytovanou mimo pobytové sociální služby, u nichž činí výše příspěvku 27 000 Kč. Tento režim, označovaný v praxi někdy jako stupeň IV+, představuje formálně nedefinovaný stupeň náročnosti péče. Z metodického hlediska vyvstává otázka, zda by extrémně náročné případy péče, které se odlišují jak intenzitou potřebné podpory, tak finanční náročností, neměly být systémově řešeny odděleně. Diskuse o případném formálním vymezení této kategorie by mohla přispět

k větší transparentnosti systému a přesnějšímu cílení podpory. Na druhé straně lze předpokládat, že dosavadní přístup reflektuje snahu zachovat relativní jednoduchost systému příspěvku na péči a zároveň zabránit dalšímu nárůstu výdajových nároků, které by s vytvořením nového stupně mohly být spojeny. Tyto úvahy by si zasloužily explicitní koncepční pozornost, zejména v kontextu debaty o udržitelnosti systému dlouhodobé péče a omezeném rozpočtovém prostoru veřejných financí.

3.1 Legislativní pozadí snížení příspěvku na péči v 1. stupni závislosti

Důvody snížení příspěvku na péči v I. stupni závislosti u osob starších 18 let od 1. ledna 2011 jsou uvedeny ve sněmovním tisku č. 155/0 k zákonu č. 347/2010 Sb., který byl součástí balíčku úsporných opatření v oblasti sociální politiky. Cílem těchto opatření bylo snížit schodek státního rozpočtu. V odůvodnění se uvádí, že: *„Tato výše (= 800 Kč) odpovídá náročnosti a intenzitě péče a současně vyrovnává hodnotu dávky v porovnání s vyššími stupni příspěvku na péči. S ohledem na redukcí výše příspěvku na péči ve stupni I. (lehká závislost) se zrušuje způsoby výplaty příspěvku na péči z části nepeněžní formou, který měl být zaveden od 1. ledna 2011; viz s. 101: S účinností od 1. ledna 2011 měl být příspěvek vyplácen ve výši 1 000 Kč v hotovosti a 1 000 Kč nepeněžní formou (formou poukázky nebo elektronického platebního prostředku) určenou k úhradě za sociální služby poskytnuté osobě poskytovatelem sociálních služeb registrovaným či zapsaným v registru poskytovatelů sociálních služeb. Vychází se z analýzy systému posuzování dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu a současně z analýzy nákladovosti služeb sociální péče, které jsou pro osoby v této situaci vhodné, tj. především pečovatelská služba. Průměrné měsíční náklady na zajištění pečovatelské služby u jednoho klienta jsou ve výši 1 500 Kč a průměrná měsíční úhrada za pečovatelskou službu činí cca 400 Kč (s. 72). Průměrný měsíční hodinový rozsah poskytované pečovatelské služby je 8 hodin měsíčně. Vzhledem k tomu, že maximální výše úhrady za pečovatelskou službu činí 100 Kč za hodinu, navrhovaná výše příspěvku na péči zcela odpovídá obvyklému způsobu zabezpečení péče. Stejně tak tomu je i při zajištění péče osobami blízkými, a to i v případě, že rozsah péče bude dvojnásobný, než je tomu u pečovatelské služby (16 hodin péče měsíčně), pak stát přispívá 50 Kč na hodinu pečujícím osobám (s. 75).“* K 31. květnu 2010 činil celkový počet vyplácených dávek příspěvku na péči ve stupních I až IV celkem 278 257, z toho v I. stupni závislosti bylo evidováno 106 446 dávek. Novela zákona předpokládala, že snížením příspěvku v I. stupni dojde k roční úspoře ve výši 1 532 822 400 Kč z celkových ročních výdajů na příspěvek na péči, které tehdy dosahovaly 16 517 328 000 Kč.

Zákon č. 347/2010 Sb. byl projednáván ve stavu legislativní nouze, což vyvolalo značnou právní i politickou kontroverzi. Ústavní soud jej svým nálezem Pl. ÚS 55/10 (vyhlášeným

ve Sbírce zákonů pod č. 80/2011 Sb.) zrušil s účinností k 31. prosinci 2011. Důvodem bylo porušení ústavních principů, zejména zneužití legislativní nouze, nedostatečná parlamentní debata a omezení práv opozice. Výše příspěvku na péči v I. stupni závislosti ve výši 800 Kč však byla zachována zákonem č. 364/2011 Sb., který bezprostředně navázal účinností na zrušený zákon č. 347/2010 Sb.

4. Finanční rámec příspěvku na péči na úrovni v letech 2007–2024

K dosažení reálné hodnoty příspěvku na péči odpovídající úrovni výchozího roku 2007 by v roce 2025 bylo nezbytné navýšit tehdejší nominální částku o kumulativní inflaci za období 2007–2024, která činí 82,319 %. Tabulky 3a a 3b shrnují, jaké by musely být základní nominální částky příspěvku na péči (bez případného navýšení dle § 12 zákona o sociálních službách) v roce 2025 pro jednotlivé stupně závislosti, aby byla zachována jejich reálná hodnota.

Tabulka 3a Vývoj nominální výše příspěvku na péči u osob do 18 let podle stupně závislosti: výchozí stav, současná úroveň a potřebná výše valorizace dle kumulativní inflace (2007–2024) (bez zvýšení dle § 12 zákona o sociálních službách)

Účinnost	Měsíční výše příspěvku na péči pro osoby do 18 let podle stupně závislosti (dle počtu nezvládnutých úkonů)			
	I. lehká závislost (3 úkony)	II. středně těžká závislost (4 až 5 úkonů)	III. těžká závislost (6 až 7 úkonů)	IV. úplná závislost (8 až 9 úkonů)
Výchozí nominální výše příspěvku podle stupně závislosti				
01.01.2007	3 000 Kč	5 000 Kč	9 000 Kč	11 000 Kč
Současná nominální výše základního příspěvku na péči podle stupně závislosti				
od 01.07.2024	3 300 Kč	7 400 Kč	16 100 Kč	23 000 Kč (27 000 Kč*)
Potřebná nominální výše příspěvku na péči k zachování reálné hodnoty na úrovni roku 2007, při započtení kumulativní inflace za období 2007–2024 (+82,319 %)				
navýšení během roku 2025 po zveřejnění inflace ČSÚ za rok 2024	5 470 Kč	9 116 Kč	16 409 Kč	20 055 Kč

*) viz tabulku 2b, konkrétně vysvětlivku k odkazu č. 4

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 3b Vývoj nominální výše příspěvku na péči u osob starších 18 let podle stupně závislosti: výchozí stav, současná úroveň a potřebná výše valorizace dle kumulativní inflace (2007–2024) (bez zvýšení dle § 12 zákona o sociálních službách)

Účinnost	Měsíční výše příspěvku na péči pro osoby starší 18 let podle stupně závislosti (dle počtu nezvládnutých úkonů)			
	I. lehká závislost (3 až 4 úkony)	II. středně těžká závislost (5 až 6 úkonů)	III. těžká závislost (7 až 8 úkonů)	IV. úplná závislost (9 až 10 úkonů)
Výchozí nominální výše příspěvku podle stupně závislosti				
01.01.2007	2 000 Kč	4 000 Kč	8 000 Kč	11 000 Kč
Současná nominální výše základního příspěvku na péči podle stupně závislosti				
od 01.07.2024	880 Kč	4 900 Kč	14 800 Kč	23 000 Kč (27 000 Kč*)
Potřebná nominální výše příspěvku na péči k zachování reálné hodnoty na úrovni roku 2007, při započtení kumulativní inflace za období 2007–2024 (+82,319 %)				
navýšení během roku 2025 po zveřejnění inflace ČSÚ za rok 2024	3 646 Kč	7 293 Kč	14 586 Kč	20 055 Kč

*) viz tabulku 2b, konkrétně vysvětlivku k odkazu č. 4

Zdroj: vlastní zpracování

Porovnání současně vyplácených částek (stav k 1. 7. 2024) s hodnotami valorizovanými o plnou inflaci ukazuje výraznou finanční mezeru zejména v I. a II. stupni závislosti. Ve III. stupni závislosti u osob do 18 let chybí do plné valorizace pouze 309 Kč. Naopak u osob starších 18 let je aktuálně vyplácená částka ve výši 14 800 Kč o 214 Kč vyšší, než by odpovídalo reálné hodnotě z roku 2007. Tito příjemci tak pobírají příspěvek s mírně vyšší reálnou hodnotou.

Podobná situace, avšak s výraznějším rozdílem, je patrná ve IV. stupni závislosti – jak u osob do 18 let, tak u osob starších 18 let. V tomto stupni závislosti je současná nominální výše příspěvku vyšší než reálná hodnota z roku 2007, což znamená, že došlo k reálnému navýšení.

Celkově lze konstatovat, že největší disproporce mezi současnou a inflačně upravenou hodnotou příspěvku jsou patrné v I. a II. stupni závislosti. Nejvýraznější rozdíl se týká osob starších 18 let v I. stupni závislosti, kde činí finanční propad až 2 766 Kč, což je důsledek nominálního snížení příspěvku v roce 2011 z původních 2 000 Kč na 800 Kč. Pro dosažení reálné hodnoty ve II. stupni závislosti by bylo třeba navýšit příspěvek o 2 393 Kč. U osob do 18 let by odpovídající navýšení činilo 2 170 Kč v I. stupni a 1 716 Kč ve II. stupni závislosti.

4.1 Potenciální navýšení výdajů státního rozpočtu při zachování reálné hodnoty příspěvku na péči oproti roku 2007, při započtení kumulativní inflace (2007–2024)

Podle veřejně dostupných dat MPSV činil k 31. 12. 2024 celkový počet příjemců příspěvku na péči 374 127 osob. Tabulka 4 uvádí vybrané skupiny příjemců příspěvku na péči spolu s odpovídající měsíční částkou potřebnou k inflačnímu dofinancování v roce 2025. Zahrnuty jsou pouze ty stupně závislosti, u nichž současná výše příspěvku na péči neodpovídá reálné hodnotě z roku 2007 při zohlednění kumulativní inflace za období 2007–2024.

Tabulka 4 Potenciální rozpočtové dopady inflačního dofinancování příspěvku na péči v roce 2025

Věková skupina	Stupeň závislosti	Počet osob závislých na péči v prosinci 2024	Měsíční dofinancování	Roční dofinancování (12 měsíců, rok 2025)
Do 18 let	I.	12 199 Kč	2 170 Kč	317 661 960 Kč
	II.	9 627 Kč	1 716 Kč	198 239 184 Kč
	III.	6 795 Kč	309 Kč	25 195 860 Kč
	Celkem dofinancování pro rok 2025			541 097 004 Kč
Nad 18 let	I.	89 536 Kč	2 766 Kč	2 971 878 912 Kč
	II.	105 709 Kč	2 393 Kč	3 035 539 644 Kč
	Celkem dofinancování pro rok 2025			6 007 418 556 Kč
Celkové dofinancování pro rok 2025				6 548 515 560 Kč

Zdroj: MPSV; vlastní výpočty a zpracování

Dostupná data a provedené výpočty dokládají, že systém péče o osoby závislé na pomoci jiné osoby je v roce 2025 finančně nedostatečně zajištěn. Jak ukazuje tabulka 4, v rámci vybraných stupňů závislosti a věkových kategorií chybí v systému více než 6,5 miliardy Kč, které by byly potřebné k zachování reálné hodnoty příspěvku na péči odpovídající úrovni roku 2007 při zohlednění kumulativní inflace za období 2007–2024. Z této částky připadá přibližně 0,5 miliardy Kč na osoby do 18 let věku a více než 6 miliard Kč na osoby starší 18 let.

4.2 Zvýšení příspěvku na péči v 1. a 2. stupni závislosti od ledna 2026

Níže uvedené tabulky dokumentují vývoj nominální výše příspěvku pro osoby mladší i starší 18 let v roce 2007, 2024 a nově schválené navýšení od 1. ledna 2026. Zásadní legislativní změna byla schválena Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR dne 10. září 2025 na její 147. schůzi (sněmovní tisk č. 926; zákon č. 360/2025 Sb.). Od 1. ledna 2026 dochází k navýšení příspěvku na péči ve stupních I. a II. závislosti, a to u obou věkových kategorií. U osob mladších 18 let se příspěvek zvyšuje o 1 600 Kč (I. stupeň) a 800 Kč (II. stupeň), zatímco u osob starších 18 let činí navýšení 420 Kč (I. stupeň) a 500 Kč (II. stupeň). Ve stupních III. a IV. závislosti zůstává výše příspěvku beze změny.

Tabulka 5a Nominální výše příspěvku na péči podle stupně závislosti u osob do 18 let: srovnání let 2007, 2024 a navýšení příspěvku od 1. ledna 2026

Účinnost	Měsíční výše příspěvku na péči pro osoby do 18 let podle stupně závislosti (dle počtu nezávládnutých úkonů)			
	I. lehká závislost (3 úkony)	II. středně těžká závislost (4 až 5 úkonů)	III. těžká závislost (6 až 7 úkonů)	IV. úplná závislost (8 až 9 úkonů)
Výchozí nominální výše příspěvku podle stupně závislosti				
01.01.2007	3 000 Kč	5 000 Kč	9 000 Kč	11 000 Kč
Současná nominální výše základního příspěvku na péči podle stupně závislosti				
od 01.07.2024	3 300 Kč	7 400 Kč	16 100 Kč	23 000 Kč (27 000 Kč)*
nově od 01.01.2026 (navýšení o)	4 900 Kč (1 600 Kč)	8 200 Kč (800 Kč)	beze změny (-)	beze změny (-)

*) viz tabulku 2b, konkrétně vysvětlivku k odkazu č. 4

Tabulka 5b Nominální výše příspěvku na péči podle dle stupně závislosti u osob starších 18 let: srovnání let 2007, 2024 a navýšení příspěvku od 1. ledna 2026

Účinnost	Měsíční výše příspěvku na péči pro osoby starší 18 let podle stupně závislosti (dle počtu nezvládnutých úkonů)			
	I. lehká závislost (3 až 4 úkony)	II. středně těžká závislost (5 až 6 úkonů)	III. těžká závislost (7 až 8 úkonů)	IV. úplná závislost (9 až 10 úkonů)
Výchozí nominální výše příspěvku podle stupně závislosti				
01.01.2007	2 000 Kč	4 000 Kč	8 000 Kč	11 000 Kč
Současná nominální výše základního příspěvku na péči podle stupně závislosti				
od 01.07.2024	880 Kč	4 900 Kč	14 800 Kč	23 000 Kč (27 000 Kč*)
nově od 01.01.2026 (navýšení o)	1 300 Kč (420 Kč)	5 400 Kč (500 Kč)	beze změny (-)	beze změny (-)

*) viz tabulku 2b, konkrétně vysvětlivku k odkazu č. 4

Zdroj: zákon č. 360/2025 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o jednotném měsíčním hlášení zaměstnavatele (obsahuje novelu zákona o sociálních službách – navýšení příspěvku na péči od 1. ledna 2026)

Tato selektivní valorizace může být interpretována jako snaha o posílení podpory v nižších stupních závislosti, kde je péče často zajišťována neformálně v domácím prostředí. Zároveň však vyvstává otázka, zda tato úprava dostatečně reflektuje potřebu inflačního dofinancování příspěvku na péči právě v těchto stupních závislosti. Níže uvedené roční dofinancování pro rok 2026 je stanoveno bez zohlednění inflace za rok 2025, neboť její výše v době psaní tohoto příspěvku není přesně známa. Pokud by se uvažovala míra inflace za rok 2025 ve výši 2,5 %, odpovídající částky by byly vyšší. Například u I. stupně závislosti u osob starších 18 let by měsíční dofinancování vzrostlo z 2 346 Kč na 2 405 Kč, což by při počtu 89 536 osob znamenalo roční navýšení o více než 63 mil. Kč. Celkové roční dofinancování příspěvku na péči pro rok 2026 by pak místo původních 5,1 mld. Kč činilo přibližně 5,2 mld. Kč (viz tabulku 6).

Metodicky je vhodné upřesnit, že pro výpočet dofinancování byly použity oficiálně zveřejněné údaje MPSV o počtu osob závislých na péči k prosinci 2024, nikoliv aktuální data

k prosinci 2025, které nejsou rovněž v době psaní tohoto příspěvku k dispozici. Tato skutečnost může vést k podhodnocení či nadhodnocení skutečných potřeb systému, zejména v kontextu demografického vývoje a změn v míře závislosti.

Tabulka 6 Modelované dofinancování příspěvku na péči v roce 2026 na základě počtu osob závislých na péči k prosinci 2024

Věková skupina	Stupeň závislosti	Počet osob závislých na péči v prosinci 2024	Měsíční dofinancování	Roční dofinancování bez inflace za rok 2025 (12 měsíců, rok 2026)
Do 18 let	I.	12 199 Kč	570 Kč (2 170 – 1 600)	83 441 160 Kč
	II.	9 627 Kč	916 Kč (1 716 – 800)	105 819 984 Kč
	III.	6 795 Kč	309 Kč	25 195 860 Kč
	Celkem dofinancování pro rok 2026			214 457 004 Kč
Nad 18 let	I.	89 536 Kč	2 346 Kč (2 766 – 420)	2 520 617 472 Kč
	II.	105 709 Kč	1 893 Kč (2 393 – 500)	2 401 285 644 Kč
	Celkem dofinancování pro rok 2026			4 921 903 116 Kč
Celkové dofinancování pro rok 2026				5 136 360 120 Kč

Zdroj: MPSV; vlastní zpracování s výpočtem

4.3 Vývoj základních fiskálních ukazatelů v ČR mezi lety 2007 a 2024 s ohledem na kumulovanou inflaci

Mezi lety 2007 a 2024 došlo v ČR k výrazným změnám v makroekonomickém prostředí, které se promítly do vývoje hrubého domácího produktu (HDP) i hospodaření státního rozpočtu (viz níže uvedená tabulka 7). HDP v běžných cenách vzrostl z 3 558 mld. Kč na 8 011 mld. Kč, což představuje nominální nárůst o 125,15 %. Tento růst je však nutné interpretovat v kontextu kumulativní inflace za dané období, která činila 82,319 %. Po očištění o inflaci dosahuje reálný růst HDP přibližně 23,5 % ($= 8\,011_{2024} / 1,82319_{2007-2024} \approx 4\,395,49$ mld. Kč; $(4\,395,49 - 3\,558_{2007}) / 3\,558_{2007} \times 100 \approx 23,5$ %).

Tabulka 7 Shrnující údaje o ekonomickém výkonu a hospodaření státního rozpočtu mezi rokem 2007 a 2024 (skutečnost)

Sledovaný ukazatel	2007 (mld. Kč)	2024 (mld. Kč)	Rozdíl (mld. Kč)
HDP v b. c.	3 558	8 011	+4 453
Příjmy SR (podíl na HDP)	1 025,88 (28,83 %)	1 965,40 (24,53 %)	+939,52
Výdaje SR (podíl na HDP)	1 092,27 (30,70 %)	2 236,80 (27,92 %)	+1 144,53
Saldo SR (podíl na HDP)	-66,39 (1,87 %)	-271,40 (3,39 %)	-205,01*
Státní dluh (podíl na HDP)	892,35 (25,08 %)	3 365,24 (42,00 %)	+ 2 472,89
Úroky ze státního dluhu (podíl na HDP)	33,98 (0,96 %)	88,307 (1,10 %)	+54,33

Poznámka:

Údaje o HDP vycházejí z dostupných statistik Ministerstva financí ČR k roku 2024. S ohledem na možné budoucí re-vize se mohou hodnoty za jednotlivé roky mírně změnit.

**) Záporná hodnota v kolonce „Rozdíl“ znamená zhoršení salda (vyšší deficit) oproti roku 2007.*

b. c. – běžné ceny, SR – státní rozpočet

Zdroj: MF ČR, 2007; MF ČR, 2024; vlastní zpracování

Zatímco nominální příjmy státního rozpočtu vzrostly o více než 939 mld. Kč, jejich reálný růst činí přibližně 5,1 % [= $1\,965,40_{2024} / 1,82319_{2007-2024} \approx 1\,078$ mld. Kč; $(1\,078 - 1\,025,88_{2007}) / 1\,025,88_{2007} \times 100 \approx 5,1$ %]. Současně podíl příjmů na HDP poklesl z 28,83 % na 24,53 %, což naznačuje relativní oslabení fiskální kapacity státu. Podobný trend lze pozorovat i na výdajové straně rozpočtu, kde podíl na HDP klesl z 30,70 % na 27,92 %. V reálném vyjádření se však výdaje zvýšily o přibližně 12,32 % [= $2\,236,80_{2024} / 1,82319_{2007-2024} \approx 1\,226,86$ mld. Kč; $(1\,226,86 - 1\,092,27_{2007}) / 1\,092,27_{2007} \times 100 \approx 12,32$ %]. Reálný růst HDP (23,5 %) výrazně převyšuje růst příjmů státního rozpočtu (5,1 %), přičemž celkové výdaje rostly reálně rychleji než samotné příjmy státního rozpočtu.

Z hlediska fiskální rovnováhy je patrné zhoršení salda státního rozpočtu, které se prohloubilo z -66,39 mld. Kč (1,87 % HDP) na -271,40 mld. Kč (3,39 % HDP). Tento vývoj naznačuje zvýšenou strukturální nerovnováhu, jež může být důsledkem kombinace nesprávné expanzivní fiskální politiky, demografického tlaku na výdajové programy, změny v tzv. rozpočtovém určení daní a nedostatečné reakce daňového systému na růst ekonomiky.

Zvláštní pozornost si v širším kontextu zaslouží vývoj státního dluhu, který vzrostl z 892,35 mld. Kč (25,08 % HDP) na 3 365,24 mld. Kč (42 % HDP). Tento nárůst o více než 2,4 bilionu Kč představuje zásadní změnu v dluhové udržitelnosti a klade zvýšené nároky na fiskální i rozpočtovou konsolidaci. Navíc se zvýšily i úroky ze státního dluhu, které vzrostly z 33,98 mld. Kč (0,96 % HDP) na 88,31 mld. Kč (1,10 % HDP), což reflektuje nejen vyšší objem dluhu, ale pravděpodobně i změnu v úrokovém prostředí.

Navzdory reálnému růstu příjmů státního rozpočtu o 5,1 % a výdajů o 12,32 % mezi lety 2007 a 2024 zůstává systém domácí péče výrazně podfinancován. K pouhému dofinancování inflace, tedy k zachování reálné hodnoty příspěvků na péči v roce 2024 na úrovni roku 2007, v této oblasti chybí přes 6,5 mld. Kč (viz tabulku 4), resp. přes 5,1 mld. Kč (viz tabulku 6). Tato disproporce mezi celkovým rozpočtovým vývojem a podporou domácí (neformální) péče poukazuje na systémové zanedbání této oblasti.

Celkově lze konstatovat, že mezi roky 2007 a 2024 došlo k relativnímu oslabení fiskální i rozpočtové kapacity státu, měřené podílem příjmů na HDP, při současném nárůstu dluhového zatížení. Tento vývoj vyvolává závažné otázky týkající se dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí, zejména v kontextu stárnutí populace, rostoucích výdajů státního rozpočtu na péči o osoby závislé na péči a zároveň potřeby strategických investic nejen do klimatické a digitální transformace, ale také do oblasti bezpečnosti. Další důležitý kontext představuje způsob financování důchodových dávek, který je založen na nárokovém principu. Stát tak garantuje jejich výplatu bez ohledu na aktuální příjmy z pojistného. Pokud však dynamika těchto příjmů zaostává za růstem výdajů na důchodové dávky, roste potřeba využívat obecné daňové zdroje. Tento schodek je nutné kompenzovat z daňových příjmů, což vytváří tlak na ostatní rozpočtové oblasti a zároveň zvyšuje potřebu schodkového hospodaření. V důsledku toho může docházet k situacím, kdy nominální růst některých výdajů neodpovídá jejich reálné hodnotě, která vlivem inflačního vývoje klesá. Tato skutečnost poukazuje na prohlubující se strukturální problémy státního rozpočtu, zadlužení a celkového hospodaření státu s významnými dopady na řadu oblastí veřejného života.

5. Diskuse k potenciálně možným variantám valorizace příspěvku na péči

Diskuse o vhodném mechanismu valorizace příspěvku na péči je klíčovým prvkem úvah o dlouhodobé udržitelnosti systému péče v ČR. Zvažované varianty:

- a) automatická valorizace zakotvená přímo v zákoně o sociálních službách,
- b) valorizace příspěvku na péči by mohla být koncepčně navázána na pravidelnou zprávu vlády, jejíž předkládání by bylo explicitně zakotveno v zákoně o sociálních službách. Uvedený zákon by mohl obsahovat například následující ustanovení:

„Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky předkládá vládě do 30. dubna kalendářního roku Zprávu o vývoji reálné hodnoty příspěvku na péči podle jednotlivých stupňů závislosti, a to se zřetelem na zachování jeho reálné hodnoty. Vláda tuto zprávu spolu se svým stanoviskem předloží do 30. června téhož roku Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Zpráva obsahuje vedle vyhodnocení reálné hodnoty příspěvku na péči rovněž informaci o cenovém vývoji sociálních služeb, doplněnou o údaje týkající se potenciální míry využívání sociálních služeb osobami závislými na péči. Uvedené informace vycházejí z údajů poskytovaných Českým statistickým úřadem. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky zprávu projedná v souladu se svým jednacím řádem.“

Případné povinnosti Českého statistického úřadu by byly dále upraveny v zákoně o sociálních službách.

- c) zcela ad hoc úpravy.

Varianty se významně liší mírou předvídatelnosti, institucionální závazností i dopady na veřejné finance. Každá z nich přináší specifické výhody, ale také omezení a rizika, která je nutné zohlednit při formulaci optimálního řešení.

Automatická valorizace poskytuje vysokou míru stability a chrání reálnou hodnotu příspěvku bez ohledu na politický cyklus. Je časově méně náročná a předvídatelná oproti ad hoc rozhodnutí. Současně však zvyšuje rigiditu výdajové strany rozpočtu a omezuje flexibilitu vlády reagovat na makroekonomické výkyvy či fiskální konsolidaci. Oproti tomu valorizace založená na pravidelné zprávě vlády představuje kompromisní přístup, který posiluje transparentnost a politickou odpovědnost, aniž by vytvářel plně automatický výdajový automatismus. Tento model však nezaručuje pravidelnou valorizaci a jeho účinnost závisí na politické vůli. Nejvyšší flexibilitu nabízí zcela ad hoc rozhodování o změně výše příspěvku, které umožňuje reagovat na aktuální ekonomické podmínky, avšak za cenu nízké předvídatelnosti a rizika dlouhodobé eroze reálné hodnoty příspěvku.

Z makroekonomického hlediska stav veřejných financí – zejména strukturální saldo, dynamika státního dluhu a úrokové náklady – vymezuje rozpočtový prostor pro případné indexační (valorizační) mechanismy. Tyto parametry implikují omezení, která mohou ovlivnit rozsah a tempo automatických úprav dávek. Diskuse o valorizaci příspěvku na péči je proto analyticky smysluplné situovat do kontextu udržitelnosti dlouhodobé péče, institucionální adaptability

a rozpočtových možností. Různé návrhy indexace pak lze posuzovat z hlediska stability pro příjemce, transparentnosti rozhodování a rozpočtové proveditelnosti, bez předjímání preferovaného řešení.

Závěr

Finanční analýza příspěvku na péči v období 2007–2024 prokazuje výrazný negativní dopad inflace na jeho reálnou hodnotu, a to v kombinaci s nedostatečnou nominální valorizací. Nominální výše příspěvku nebyla v uvedeném období systematicky upravována v souladu s růstem cenové hladiny, což vedlo k reálnému poklesu příspěvku ve většině stupňů závislosti. Nejvýraznější propad byl zaznamenán u osob starších 18 let v I. stupni závislosti, kde došlo nejen k reálnému, ale i nominálnímu snížení o 56 % oproti výchozímu roku 2007. Reálný pokles se projevil rovněž u II. stupně závislosti a u osob mladších 18 let v I., II. a III. stupni. Výsledky poukazují na strukturální nerovnováhu v nastavení příspěvku, která může negativně ovlivňovat dostupnost péče zejména pro osoby s nižší mírou závislosti.

Tento vývoj vytváří skrytý implicitní dluh v systému péče o osoby závislé na pomoci druhých. Zachování reálné hodnoty příspěvku na péči na úrovni roku 2007 by si v roce 2025 vyžádalo dodatečné výdaje ze státního rozpočtu ve výši přibližně 6,5 mld. Kč. Veřejné výdaje na péči o osoby závislé jsou tak v současnosti reálně podhodnoceny právě v důsledku inflačního vývoje v období 2007–2024. To však naráží na omezené rozpočtové možnosti státu, který se dlouhodobě potýká s výrazným strukturálním deficitem. Nezvyšování sociálních výdajů plně o inflaci sice přispívá ke snižování strukturálního schodku v situaci, kdy daňové příjmy rostou rychleji než výdaje, zároveň však vede k reálnému poklesu některých výdajových položek, včetně příspěvku na péči.

Pro širší kontext rozpočtového rámce lze shrnout, že nominální hodnota státního dluhu České republiky činila k 31. 12. 2007 celkem 892,35 mld. Kč, což odpovídalo 25,08 % hrubého domácího produktu (HDP). Výdaje na úroky ze státního dluhu (hotovostní báze) dosáhly ve stejném roce 33,98 mld. Kč, tedy 0,96 % HDP. K 31. 12. 2024 vzrostl státní dluh na 3 365,24 mld. Kč, což představuje 42,00 % HDP, přičemž výdaje na úroky ze státního rozpočtu dosáhly již 88,30 mld. Kč, tedy 1,10 % HDP. Zatímco v roce 2007 činil deficit státního rozpočtu 66,39 mld. Kč (1,87 % HDP), v roce 2024 vzrostl na 271,40 mld. Kč (3,39 % HDP) (MF ČR, 2007; MF ČR, 2024). Tento vývoj naznačuje, že rostoucí deficit státního rozpočtu spolu s rostoucími výdaji na úroky státního dluhu postupně omezuje fiskální a rozpočtový

prostor pro potřebné navýšování dalších výdajových oblastí, včetně financování péče o osoby závislé na pomoci jiné osoby.

Navzdory opakovaným návrhům a veřejné debatě o navýšování nominální výše příspěvku na péči aktuální legislativa neobsahuje žádný automatický mechanismus jeho valorizace. Legislativa sice přinesla navýšení částek ve vyšších stupních závislosti, avšak i nadále postrádá ustanovení umožňující pravidelné zvyšování příspěvku v návaznosti na růst cenové hladiny. V praxi tak lze pozorovat reálný pokles hodnoty příspěvku v období mezi jednotlivými legislativními změnami, což může negativně ovlivňovat dostupnost péče a oslabovat funkci příspěvku jako nástroje podpory domácí péče.

V kontrastu s tím zůstávají důchodové dávky jediným sociálním transferem, který je pravidelně valorizován dle zákona o důchodovém pojištění (č. 155/1995 Sb., hlava sedmá, § 67), a to plně o růst spotřebitelských cen za domácnosti důchodců a jedné třetiny růstu reálných mezd, včetně možnosti mimořádné valorizace. Tato praxe kontrastuje s příspěvkem na péči, jehož reálná hodnota má bez pravidelné valorizace tendenci klesat.

Význam analýzy reálné hodnoty příspěvku na péči spočívá mimo jiné v tom, že osoby závislé na péči často spadají do skupiny důchodců. Zvýšené náklady na bydlení, energie, potraviny, sociální služby a zdravotní péči, které tvoří podstatnou část výdajů těchto domácností, zvyšují tlak na dostupnost péče.

Ačkoli pokles reálné hodnoty příspěvku na péči představuje významný problém z hlediska jeho funkčnosti a sociální spravedlnosti, samotné zjištění této skutečnosti ještě neimplikuje jednoznačnou potřebu legislativního zakotvení automatického valorizačního mechanismu. V rámci politické praxe je proto nezbytné rozlišovat mezi zavedením plně automatické indexace a zachováním pravidelného rozhodování vlády a parlamentu, které umožňuje vyšší míru demokratické kontroly a politické odpovědnosti. Oba přístupy mohou teoreticky vést k obdobnému výsledku, avšak liší se mírou flexibility, transparentnosti a institucionální závaznosti. Jako alternativní řešení k plně automatické valorizaci lze uvažovat o zavedení povinnosti vlády pravidelně informovat parlament o reálném vývoji hodnoty příspěvku na péči formou každoroční samostatné zprávy. Tento mechanismus by posílil informovanost zákonodárců a umožnil kvalifikovanější politické rozhodování, aniž by vytvářel rigidní automatismus na výdajové straně rozpočtu.

Z makroekonomického hlediska je současně nutné silněji zohlednit omezení vyplývající ze stavu veřejných financí. Strukturální deficit, dynamický růst státního dluhu a zvyšující se úrokové náklady významně omezují fiskální prostor a vyvolávají tlak na výdajovou stranu rozpočtu. V této souvislosti je třeba reflektovat i dlouhodobé varování části ekonomické obce,

že rozšiřování automatických valorizačních schémat může zvyšovat rigiditu veřejných výdajů a omezovat schopnost vlády reagovat na hospodářské šoky či krizové situace.

Z těchto důvodů je vhodné nahlížet na valorizaci příspěvku na péči nikoli jako na jednoznačně dané legislativní řešení, ale jako na součást širší debaty o udržitelnosti systému dlouhodobé péče doplněnou o diskusi týkající se optimálního nastavení rozpočtových pravidel a reálných rozpočtových možností. Diskuse o případném zavedení automatické či ad hoc indexace by proto měla zahrnovat nejen sociální a institucionální aspekty, ale také makroekonomické limity a otázku, do jaké míry má být stabilita reálné hodnoty příspěvku zajišťována prostřednictvím valorizačního automatu, či naopak ad hoc politickým rozhodováním podpořeným pravidelným a transparentním informováním parlamentu o jeho reálném vývoji.

Zdroje:

- ČSÚ. Průměrná roční míra inflace. Dostupné z [2025-09-04]: <https://csu.gov.cz/prumerna-rocni-mira-inflace-v-letech-1998-2022>
- Janský, P., Kolář, D., Šedivý, M. (2023). Kdo je nejvíce zasažen růstem cen? Rozdíly v inflaci pro různé domácnosti 2020–2023. IDEA při CERGE-EI. Dostupné z: <https://idea.cerge-ei.cz/studies/kdo-je-nejvice-zasazen-rustem-cen-rozdily-v-inflaci-pro-ruzne-domacnosti-2020-2023>
- Janský, P., Kolář, D. (2023). (Ne)zvyšování sociálních dávek v letech 2012–2023: přehled. IDEA při CERGE-EI. Dostupné z: <https://idea.cerge-ei.cz/studies/ne-zvysovani-socialnich-davek-v-letech-2012-2023-prehled>
- MF ČR (2007). Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečný účet za rok 2007*. Kapitola 313 Ministerstvo práce a sociálních věcí (textová část, strana 3). Dostupné z [2025-09-02]: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2007/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2007-2015>
- MF ČR (2014). Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečný účet za rok 2014* (H. Výsledky rozpočtového hospodaření kapitol. Kapitola 313 – Ministerstvo práce a sociálních věcí, s. 29. Dostupné z [2025-09-02]: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2014/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2014-21750>
- MF ČR (2024). Ministerstvo financí ČR. *Vládní návrh Státního závěrečného účtu České republiky za rok 2024* (G. Tabulková část, Tabulka č. 3: Výdaje státního rozpočtu v odvětvovém třídění rozpočtové skladby, paragraf 4195; C. Zpráva o výsledcích hospodaření státního

- rozpočtu). Dostupné z [2025-09-02]: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2024/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2024-59626>
- MPSV. *Struktura příjemců příspěvku na péči*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/vybrane-statisticke-udaje>
- Průša, L. (2013). *Ekonomická efektivita zajišťování péče o příjemce příspěvku na péči*. VÚPSV, v. v. i. Praha. ISBN 978-80-7416-120-9.
- Sněmovní tisk č. 155/0. Vládní návrh zákona v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti MPSV. Dostupné z [2025-09-04]: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=155>
- Sněmovní tisk č. 926. Vládní návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o jednotném měsíčním hlášení zaměstnavatele. Dostupné z [2025-09-18]: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=926>
- Ústavní soud ČR. Nález Pl. ÚS 55/10 ze dne 20. dubna 2011. Sbírka zákonů č. 80/2011 Sb.
- Wija, P. 2015. *European Journal of Mental Health; Budapest* Sv. 10, Čís. 2, (Dec 2015): 233-244. DOI: 10.5708/EJM.10.2015.2.9. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/288242269_Formal_and_Informal_Long-Term_Care_and_the_Role_of_Family_Carers_Czech_Republic
- Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, platném znění
- Zákon č. 347/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí
- Zákon č. 364/2011 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí
- Zákon č. 164/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 360/2025 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o jednotném měsíčním hlášení zaměstnavatele (obsahuje novelu zákona o sociálních službách – navýšení příspěvku na péči od 1. ledna 2026)

Ing. Jiří Vopátek, Ph.D. | jiri.vopatek@vse.cz

působí jako vedoucí Katedry společenských věd Fakulty managementu VŠE v Praze (Prague University of Economics and Business, Faculty of Management, Department of Social Sciences), Jarošovská 1117/II, 377 01 Jindřichův Hradec, Česká republika. Zaměřuje se zejména na problematiku důchodového systému v České republice a veřejné finance.

Veřejná a sociální politika na FSV UK: když se vzdělání potká s praxí

Na Karlově univerzitě byl loni otevřen nový dvouletý magisterský program veřejné a sociální politiky. Je určen především těm, kterým nároky jejich práce a rodinné povinnosti neumožňují být ve škole tak často, jak je to běžné v programu denního studia. Jeho distanční forma nárokuje kontakt studentů s učiteli přímo v posluchárnách jen dvakrát za semestr, v pátek a v sobotu. Jinak se školou komunikují prostřednictvím internetu, kdykoli jim to práce či rodina umožní. Setkávají se s pedagogy z Fakulty sociálních věd i s odborníky z praxe.

Výuka je postavena na interaktivních seminářích, řešení úkolů v týmech a na pravidelných konzultacích zprostředkovaných skvělou australskou internetovou aplikací *Moodle*.

Velkou předností studentů jsou životní zkušenosti, na kterých mohou ve svém studiu stavět – často na rozdíl od svých mladších protějšků v denním studiu. Viz příklady témat, která je zajímají: dlouhodobá péče o seniory; nedostatek pracovníků v sociálních službách; nerovnoprávné postavení úředníků územních samosprávných celků; řešení energetické chudoby.

Více informací najdete zde:

<https://fsv.cuni.cz/uchazeci/magisterske-studium/verejna-socialni-politika-distanzni>

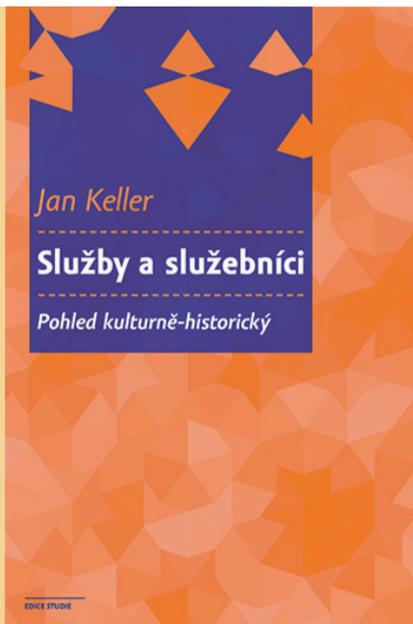

Služby a služebníci

Jan Mertl

Keller, Jan: *Služby a služebníci: pohled kulturně-historický*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2025, 216 stran, ISBN 978-80-246-6183-4

*Kniha *Služby a služebníci* nabízí kulturně-historickou a sociologickou analýzu služeb jako specifického typu sociálního vztahu. Autor knihy interpretuje rozvoj sektoru služeb nikoli pouze jako ekonomický či zaměstnanecký fenomén, ale jako proces spojený s přetrvávajícími asymetriemi moci, sociální závislostí a nerovnostmi, jež jsou historicky zakořeněné a institucionálně reprodukovány. Recenze zdůrazňuje přínos historické perspektivy, která ukazuje strukturální kontinuitu mezi tradičním služebnictvem a současnými osobními a pečovatelskými službami, včetně role migrující pracovní síly. Zvláštní pozornost je věnována implikacím Kellerovy argumentace pro oblast sociální politiky, zejména pro debaty o sociálních službách, péči, profesionalizaci a udržitelnosti welfare state. Součástí recenze je také kritická reflexe autorovy skepse vůči tržním mechanismům v oblasti služeb a polemika s tvrzením, že ekonomická teorie není schopna tyto vztahy adekvátně uchopit. Kniha je hodnocena jako významný teoretický příspěvek, který sice nenabízí přímá politická doporučení, ale poskytuje cenný analytický rámec pro reflexi současných sociálněpolitických dilemat.*

Kniha Jana Kellera *Služby a služebníci: Pohled kulturně-historický* představuje pozoruhodný příspěvek k diskusi o proměnách sociální struktury moderních společností, který má výrazný přesah do oblasti sociální politiky. Autor se v ní neomezuje na popis růstu sektoru služeb

či na analýzu změn ve struktuře zaměstnanosti, ale usiluje o hlubší pochopení služby jako specifického sociálního vztahu, jenž je historicky proměnlivý, kulturně podmíněný a zásadním způsobem formovaný mocenskými a institucionálními uspořádáními. Tím Keller navazuje na svou dlouhodobou kritickou reflexi pozdně moderní společnosti a současně nabízí interpretační rámec, který je relevantní pro analýzu současných sociálněpolitických dilemat, zejména v oblasti péče, práce a sociální ochrany.

Z hlediska sociální politiky je klíčovým východiskem knihy Kellerovo pojetí služby jako vztahu, který nelze redukovat na tržní transakci. Autor přesvědčivě ukazuje, že i v podmínkách formální rovnosti aktérů a smluvní svobody přetrvávají ve službách výrazné asymetrie moci. Tyto asymetrie nejsou nahodilé, nýbrž strukturálně zakotvené – vyplývají z rozdílů v sociálním kapitálu, ekonomickém postavení, migračním statusu či genderových rolích. Kellerova analýza tak nepřímo zpochybňuje představu, že rozšiřování trhu služeb automaticky vede k vyšší kvalitě života a sociální integraci, což je argument, který se v některých proudech sociálněpolitického diskurzu objevuje.

Významným přínosem knihy je historická perspektiva, jež umožňuje nahlížet současný vývoj nikoli jako radikálně nový, ale jako strukturálně analogický k dřívějším formám služebnosti. Keller sleduje kontinuitu mezi tradičním domácím služebnictvem a dnešními profesemi v oblasti osobních a pečovatelských služeb. Přestože se změnila právní rámce, jazyk i institucionální uspořádání, základní rysy vztahu – osobní dostupnost, emoční práce, závislost na klientovi či zaměstnavateli – zůstávají v mnoha ohledech zachovány. Z perspektivy sociální politiky je tento argument obzvláště podnětný, neboť upozorňuje na skutečnost, že moderní systémy sociální ochrany nejsou schopny plně eliminovat vztahy sociální závislosti, ale často je pouze transformují do méně viditelných forem.

Zvláštní pozornost si zaslouží autorova reflexe role migrující pracovní síly v sektoru služeb. Autor upozorňuje, že značná část nízké i středně kvalifikovaných služeb – zejména v oblasti péče o děti, seniory a domácnost – je v ekonomicky vyspělých zemích zajišťována migrantkami, jejichž sociální a právní postavení je často oslabené. Tento jev autor interpretuje jako strukturální prvek současného kapitalismu, nikoli jako dočasnou anomálii. Z hlediska sociální politiky se zde otevírá zásadní otázka: do jaké míry jsou systémy sociálního zabezpečení a veřejných služeb implicitně závislé na práci osob, které z těchto systémů samy plně neprofitují. Kellerova kniha tak nepřímo přispívá k debatě o udržitelnosti welfare state a o spravedlivém rozdělení nákladů péče.

Autorova argumentace má rovněž významné implikace pro diskusi o profesionalizaci služeb a o jejich institucionálním zakotvení. Keller ukazuje, že proces profesionalizace sice

může zvyšovat prestiž některých služeb, avšak zároveň může zakrývat přetrvávající nerovnosti a formy závislosti. V tomto smyslu kniha problematizuje optimistické představy o tom, že formalizace a regulace služeb samy o sobě vedou ke zlepšení pracovních podmínek a sociální ochrany pracovníků. Pro sociální politiku je tento pohled důležitý, neboť upozorňuje na nutnost sledovat nejen institucionální formu poskytování služeb, ale i skutečné sociální vztahy, které se v jejich rámci odehrávají.

Lze konstatovat, že publikace tohoto zaměření je velmi zajímavá rovněž tím, že poukazuje na pozici služebníků a charakteru sociálně-ekonomických vztahů obsahujících služby v kontextu historického (a současného) vývoje. Ukazuje, z jakých důvodů a za jakých okolností se tyto služby vytvářely a využívaly v minulosti a jaké nároky na ně budou kladeny do budoucna. Uvědomění si toho, že současný vývoj zejména v oblasti sociálních služeb či fungování domácností bude generovat výrazný nárůst potřeby služeb a kombinace s důrazem na sociální postavení jednotlivých aktérů, je výrazným prvkem knihy.

Určitou připomínku bych měl k autorově skepsi k trhu jako instrumentu nastavení vztahů mezi jednotlivými aktéry. Souhlasím s tím, že redukovat služby na tržní transakci nelze; jako nelze takto redukovat práci učitele ve škole nebo umělce na pódiu, naopak nákup akcií na burze nebo prodej hypotéky příliš mnoho širších dimenzí než racionální privátní tržní transakci nemá. Ekonomická logika je ve službách přesto obsažena, jakkoli sama o sobě nepostačuje k tomu, aby se uskutečnilo žádoucí řešení z hlediska věcných výsledků a důstojného postavení služebníků. Nicméně není to podle mého názoru důvodem k tvrzení, že ekonomická teorie redukuje služby na jejich produkci v určitém objemu odpovídajícím střetu nabídky a poptávky a že není schopna pojmut problém šířeji. Například životní úroveň služebníků (na niž autor často poukazuje) lze ekonomicky analyzovat dobře, stejně jako kvalitu a dostupnost jejich služeb. Spíše jde tedy o to, jakou kriteriální funkci nastavíme a jaké výsledky od interakce aktérů budeme požadovat – působení tržních sil v kombinaci s postupy veřejné ekonomie je pak schopné konstruovat racionální schémata financování potřebných služeb ať už na principu individuální poptávky, nebo poskytování veřejných služeb financovaných z daní či sociálního pojistného. Poznatky sociologické či psychologické na to budou jistě navazovat, ale není to tak, že by existence těchto dalších dimenzí problému oslabovala přítomnou ekonomickou logiku.

Z metodologického hlediska je kniha koncipována jako syntetická a interpretační studie. Keller nepracuje s rozsáhlým empirickým materiálem, ale opírá se o historické prameny, sekundární literaturu a vlastní teoretické uchopení problému. Pro čtenáře zaměřené na empirický výzkum sociální politiky může být tento přístup místy nedostačující, avšak zároveň nabízí širší koncepční rámec, který může empirické analýzy smysluplně strukturovat. Právě tato schopnost otevírat nové interpretační perspektivy patří k hlavním přínosům knihy.

Jazyk a styl textu odpovídají jeho odbornému charakteru. Keller píše srozumitelně a klade důraz na pojmovou přesnost. Text vyžaduje soustředěnou četbu a určitou míru obeznamenosti se sociologickou teorií, což jej předurčuje spíše odbornému než širšímu čtenářskému publiku. Pro čtenáře například časopisu Fórum sociální politiky je však charakter knihy předností, neboť umožňuje hlubší reflexi strukturálních souvislostí sociálněpolitických témat.

Závěrem lze konstatovat, že *Služby a služebníci* představují významný teoretický příspěvek k porozumění sociálním aspektům rozvoje služeb a jejich roli v současných společnostech. Kellerova kniha nenabízí přímá sociálněpolitická doporučení, avšak poskytuje analytické nástroje, které mohou být cenné při hodnocení politik v oblasti sociálních služeb, trhu práce a sociální ochrany. Pro čtenáře tak může sloužit jako inspirativní podnět k promýšlení vztahu mezi službami, nerovnostmi a institucionálním uspořádáním welfare state.

Doc. Ing. Jan Mertl, Ph.D. | jan.mertl@outlook.com

absolvoval doktorské studium na Národohospodářské fakultě VŠE v Praze u prof. Krebse. Nyní je docentem v oboru hospodářská politika na katedře financí Vysoké školy finanční a správní (Department of Finance, University of Finance and Administration), Estonská 500, 101 00 Praha 10. Odborně se věnuje sociálnímu zabezpečení, veřejným financím a zdravotní politice.

Odborný měsíčník Asociace poskytovatelů
sociálních služeb ČR

SOCIÁLNÍ SLUŽBY

www.socialnisluzby.eu

Z obsahu lednového čísla:

- Aktuality APSS ČR 5
- Institut vzdělávání APSS ČR: Nabídka otevřených kurzů 8
- Výživa a stravování: Sociální sítě jako rizikový faktor: Práce s klienty s poruchami příjmu potravy 10
- Psychologie: Týmy duševního zdraví – podpora dětského duševního zdraví ve škole i rodině 14
- Názory, ohlasy, komentáře: Duševní onemocnění jako výzva pro změnu přístupu, a to nejen v sociální práci 17
- Arteterapie: Arteterapie a smyslová postižení 19
- Paliativní péče: Asistované sebeusmrcení 26
- Veřejný ochránce práv: Nezaměstnaní a pomoc od úřadu práce 36

Dekoloniální feminismus

Jan Keller

Vergès, Françoise: Dekoloniální feminismus. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2024, 104 stran, ISBN 978-80-246-5956-5

Recenzovaná práce se zabývá některými otázkami vývoje feminismu v posledních dekadách. Autorka staví proti sobě feminismus civilizační a feminismus dekoloniální. Podle jejího názoru prvý z nich ignoruje otázky koloniálního dědictví a uměle vytvářené rasové nerovnosti ve snaze integrovat některé ženy do úspěšných pozic na trhu práce. Cenou za profesní, příjmový a statusový vzestup části žen je podřadné postavení jiných žen, které jsou zapojeny do reprodukce jejich domácností anebo působí v industriálně organizovaných čistících a úklidových službách. I když autor recenze souhlasí s popisem situace, který kniha předkládá, vyslovuje určité pochybnosti o realizovatelnosti cílů dekoloniálního feminismu v současných společenských poměrech.

Françoise Vergès

Dekoloniální feminismus

EDICE GENDER SONDY

Kniha francouzské politoložky, filmové producentky a občanské aktivistky Françoise Vergès je svědectvím o určitém rozkolu uvnitř feministického hnutí. Oproti tradičnímu feminismu, který nazývá feminismem civilizačním, staví autorka mnohem radikálnější feminismus dekoloniální. Klasickému feminismu vytýká, že ve jménu obhajoby práv žen víceméně skrytě podporuje třídní, genderovou a rasovou nadvládu. Vytýká Evropankám, že v boji za svoji emancipaci vyžadují, aby všechny ženy napodobovaly právě je a aby je považovaly za svůj závazný vzor.

Civilizační feminismus tak není v jejích očích ničím jiným než pokračováním kolonizačních praktik v ženském pojetí.

Civilizační feministky, pokračuje autorka, nemají nic proti modelu světa, který prosazuje neoliberalismus. Emancipaci žen chápou jako právo žen konkurovat si na trhu práce jako rovné s rovnými se svými mužskými protějšky. Feminismus v tomto pojetí v podstatě jen rozšiřuje bezpohlavní model vysoce kvalifikovaného a vysoce odměňovaného lidského zdroje na celou dospělou populaci. Tento typ feminismu dobře zapadá do mentality teorií modernizace, které se šíří od poloviny dvacátého století a které spatřují lék na všechny ekonomické, politické a sociální potíže mimoevropského světa v pozápadnění západních zemí. Není náhodné, konstatuje autorka, že rozvoj civilizačního feminismu jde od sedmdesátých let 20. století ruku v ruce s nárůstem světové nerovnosti. Známé programy strukturálního přizpůsobení, které měly oficiálně za cíl učinit z rozvojových zemí plnohodnotného partnera v rámci světového obchodu, se nejednou kryly mimo jiné právě feministickými hesly. Vedly ovšem k deformacím celých ekonomik, zvýšily konkurenci mezi chudými zeměmi v roli dodavatelů laciných surovin a plodin a ani v nejmenším nezabránily pokračujícímu procesu feminizace chudoby. V této souvislosti autorka kritizuje také nevládní organizace, jež vnucují ženským hnutím svůj jazyk (empowerment, capacity building, governance), který byl vyvinut v kontextu neoliberálních politik a zakrývá strukturální rozpory tržního systému.

Základní problém, na který Françoise Vergès na řadě míst své knihy opakovaně upozorňuje, je evidentní a netýká se zdaleka jen Francie, odkud autorka čerpá svá data. Uplatnění vysoce kvalifikovaných žen na trhu práce, může dotyčným ženám pomoci získat autonomii, cenou za to je však masový nástup žen z chudších poměrů na trh špatně placených služeb do domácností žen úspěšných. Přístup Francouzek na kvalifikované pozice od šedesátých let 20. století vyžadoval přísun migrantek, které za ně vykonávají nekvalifikovanou rutinní práci. V rámci volného trhu je emancipace žen z vyšších tříd vykoupena špatně placenou prací žen z tříd nižších. Feminismu, která autorka označuje za civilizační, podle ní nijak zvlášť nevadí, že ženy z nižších vrstev, a to často právě ženy z bývalých kolonií, pečují o pohodlí příslušníků a příslušnic středních a vyšších vrstev. Země, které zbohatly rozkrádáním světového bohatství, si nyní předplácejí příliš péče ze zemí chudších. V tomto smyslu hovoří autorka o tom, že konec klasického kolonialismu ještě neznamená, že skončila kolonialita.

Françoise Vergès je známa jako protagonistka dekoloniálního feminismu. Základem tohoto učení je přesvědčení o tom, že patriarchát, rasismus, kolonialismus a kapitalismus jsou různé tváře téhož systému, jehož obětí jsou v první řadě ženy. K tomu lze dodat, že realita je přece jen poněkud složitější. Pravdu má autorka nesporně v tom, že nejnižší patra pracovní síly

postindustriální společnosti jsou z velké části obsazena právě ženami. Německý sociolog Philippe Staab hovoří v této souvislosti o kategorii „jednoduchých služeb“, což neznamená, že se jedná o práci nenamáhavou a nenáročnou. Je to práce nízce kvalifikovaná, špatně odměňovaná a nedostatečně právně chráněná. Nejedná se jen o úklid a péči v domácnostech, patří sem také například zajišťování provozu supermarketů či hotelů a restaurací, úklid soukromých i veřejných budov. Tyto služby jsou vázány na místo poskytování, nelze je přesunout do zahraničí a nelze je ani plně automatizovat.

Nelze je sice nikam přesunout, je však možno přisunout k jejich výkonu potřebné pracovníky. V zemích západní Evropy pocházela až do sedmdesátých let 20. století většina pracovníků či spíše pracovnic těchto služeb z jiných zemí západní Evropy. Dnes se více než tři čtvrtiny pracovní síly v evropských a amerických domácnostech rekrutují jednak z jihovýchodní Asie a Pacifiku, jednak z Latinské Ameriky a Karibiku. Jak konstatuje německá badatelka Helma Lutzová, analogicky s odlivem mozků (brain drain) z chudších zemí do bohatších dochází skrze proces migrace k odlivu péče stejným směrem.

Françoise Vergès má pravdu v tom, že některé formy feminizmu na tuto formu koloniality příliš nemyslí. Lacinou práci migrantek přitom nevyužívají pouze dvoukariérová manželství vzdělaných středních vrstev, využívají ji také domácnosti seniorů a někdy i matky samoživitelky. To proto, že práce migrantek je vzhledem k výši některých příjmů i starobních důchodů relativně laciná. Ve hře je nejen ekonomický, ale i statusový aspekt. Britská socioložka Rossie Coxová referuje o tom, že v Británii jsou v rámci služebnictva zaměstnány desetitisíce osob v domácnostech, které si kvůli svému statusu vydržují služebný personál i přesto, že manželka je doma a nechodí do práce.

Je ovšem otázka, do jaké míry lze tyto skutečnosti považovat za dědictví euroamerického kolonialismu. Mezinárodní organizace práce odhaduje počty osob sloužících v domácnostech celosvětově na více než padesát milionů. Skutečný počet je mnohem vyšší, neboť velká část této práce probíhá neregistrovaně. Z uvedeného počtu tvořily přes sedm milionů děti mladší 15 let. Téměř polovina těchto pracovníků nemá nárok na minimální mzdu v zemi, v níž působí. Pro zhruba třetinu neexistuje žádná právní ochrana. Tyto praktiky se ovšem provozují nejen ve Spojených státech a v Evropě, ale také v řadě zemí Středního východu, v Indii i na jiných kontinentech.

V souvislosti s tím je možno vyslovit pochybnosti o některých snad až příliš černobílých soudech autorky. Je útlak a diskriminace žen skutečně jen specialitou bělošského kapitalismu? Anebo najdeme obojí i v nebělošských kulturách a v nekapitalistických ekonomikách? Mají na rasismus monopol Euroameričané, jestliže víme, že obchod s černošskými otroky provozovali

dávno před Evropany arabští obchodníci? A lze souhlasit s autorkou, když se domnívá, že není pravda, že by byl svět rozdělen na kultury, jež jsou ženské rovnoprávnosti více otevřené, a na kultury, jež jsou jí spíše nepřátelské? Její kritika evropocentrismu je jistě na místě. Je podezřelé, když se Evropané domnívají, že mají patent na nejvyšší ze všech hodnot a hodlají je pod tímto označením vyvážet do celého světa. Proč by totéž nemohly udělat se stejně pochybným oprávněním jiné rasy, etnika a národy?

Radikální protiklad civilizačního feminismu a feminismu dekoloniálního tvoří osu celé knihy. Na rozbor vztahů mezi bývalými koloniálními zeměmi a jejich dávnými koloniemi je jistě použitelný. Co si z něj ale mají vzít země podobné té naší? U států, které kolonie nevlastnily, působí výčitky za koloniální minulost přece jen poněkud nepřesvědčivě. Jsme spíše v pozici zemí, na něž bylo aplikováno leccos z programů strukturálního přizpůsobení i leccos z receptů privatizace síťových služeb, které byly před námi odzkoušeny v Africe. Analýza dopadů těchto experimentů by vyžadovala širší přístup, než je ten prezentovaný v případě dekoloniálního feminismu.

Vraťme se však do oblasti jednoduchých služeb a speciálně domácích prací. Při popisu devastujících dopadů na ženy, které je v rámci námezdních úklidových prací vykonávají, nelze než s autorkou plně souhlasit. K nejpronikavějším částem knihy patří pasáže o tom, že odvrácenou stranou světa konzumu je právě úklidový průmysl, který ve Spojených státech i v zemích západní Evropy zaměstnává především nebělošské ženy. Opět ale vyvstává otázka: Zmizel by s odstraněním kapitalismu, postkolonialismu a patriarchátu úklidový průmysl? Pokud ne, jak by byl organizován?

Cílem dekoloniálního feminismu je odstranit ty formy útlatku žen, které mají strukturální charakter, jenž je přehlížen dokonce i stoupenkyněmi a stoupenci civilizačního feminismu. Požaduje-li však někdo strukturální společenské změny, musí najít aktéra, který takové změny provede. Problém je, že v oblasti „jednoduchých služeb“ se nevyvinulo vědomí společných zájmů a nevzniká zde dostatečně výrazná snaha tyto společné zájmy kooperativně hájit.

Socioložka Christelle Avrilová před nedávnem analyzovala poměry v oblasti práce pro domácnost a pečovatelské ve Francii. Rozlišila tři nejčtenější životní trajektorie žen, které jsou zde zaměstnány. Jednu představují Francouzky, jejichž rodiče se po druhé světové válce vypracovali do nižších pater středních vrstev. Ony samy začínaly na trhu práce v poměrně kvalifikovaných a dobře placených pozicích. Poté ony anebo jejich manželé ztratili práci, někdy se rozvedly a staly se hlavním živitelem rodiny. Práci v úklidových službách a ve službách pečovatelských považují za sociální deklasování, rády by ji opustily, daří se to však spíše jen těm mladším. Druhý typ představují imigrantky, které si i v zemi svého původu vydělávaly podobnou činností. Ty se za deklasované nepovažují, odešly pracovat do Evropy proto, že si zde vydělají

více a mohou přispívat i své rodině původu. Do třetí kategorie řadí ženy ze sociálně slabých vrstev, které při své nízké kvalifikaci začínaly na podpoře v nezaměstnanosti a občas si přivydělávaly nárázovými brigádami. Práce v cizí domácnosti je pro ně prvním stabilnějším zaměstnáním a považují ji za sociální vzestup, i když pracovní podmínky bývají nejednou drsné.

Na rozdíl od těch, kdo patřili k nižším vrstvám ve společnosti industriální, jsou pracovní podmínky všech tří popsaných kategorií vysoce individualizované a je obtížné vytvořit sílu, která by koordinovaně prosazovala společné požadavky. Na vzniku takové síly pochopitelně nemají zájem ti, kdo mohou z jejich práce profitovat. Je otázka, do jaké míry může ke změně těchto poměrů přispět hnutí za dekoloniální feminismus.

Prof. PhDr. Jan Keller, CSc. | jan.keller@osu.cz

je emeritním profesorem Ostravské univerzity, Českobratrská 16, 702 00 Ostrava, Česká republika. Zaměřuje se na dějiny sociologie, sociologii organizace a na problematiku sociálního státu.

Sociologický časopis
Czech Sociological Review

Vyjde nové číslo 1/2026

Z obsahu
Stati

Jana Stačková: „Být dobrým sousedem a dobrým hospodářem“: Význam antropocentrických a biocentrických postojů zástupců environmentálních organizací v úspěšných strategických správách krajiny

Martin Novák: Komunitní psychiatrie jako neziskové podnikání: Studie vznikajícího centra duševního zdraví

Vladimír Bakrač, Branislav Radeljčić: “We Condemn the Sinner, not the Sinner”: Understanding the Attitudes of Adventist and Baptist Believers in Montenegro towards Sexuality

Jubileum
K pětáosmdesátinám Jiřího Večerníka (Zdeněk R. Nešpor)

Knižní recenze
Jiří Šubrt, Jiří Vinopal a Martin Vávra: Když se řekne veřejné mínění (Filip Byrtus)

Dušan Janák a kolektiv: Česká společnost poodhalena: Důležitá fakta o našem životě v první čtvrtině 21. století (Laura Fónadová)

Ivan Langr: Systémová korupce v Česku: Veřejné zakázky, akťeri, nelegální zisky (Michael Potěšil)

Sociologický časopis / Czech Sociological Review
Recenzovaný oborový vědecký časopis vydávaný Sociologickým ústavem AV ČR, v. v. i.
Přináší zásadní stati rozvíjející českou sociologii.
Časopis je dostupný pouze online na <https://sreview.soc.cas.cz>
Vychází 4x ročně (smíšeně český a anglický).

Sociologický ústav
Akademie věd ČR

Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
Tiskové a ediční oddělení
Jilská 1, 110 00 Praha 1, tel. 210 310 217
e-mail: casopis@soc.cas.cz

JANA STAČKOVÁ: „Být dobrým sousedem a dobrým hospodářem“: Význam antropocentrických a biocentrických postojů zástupců environmentálních organizací v úspěšných strategických správách krajiny

MARTIN NOVÁK: Komunitní psychiatrie jako neziskové podnikání: Studie vznikajícího centra duševního zdraví

VLADIMÍR BAKRAČ a BRANISLAV RADELJČIČ: “We Condemn the Sinner, not the Sinner”: Understanding the Attitudes of Adventist and Baptist Believers in Montenegro towards Sexuality

Summaries of non-reviewed articles

Review of the book „Services and Services Providers: A Cultural-Historical Perspective“– Keller, Jan: Služby a služebníci: pohled kulturně-historický. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2025, 216 pages, ISBN 978-80-246-6183-4

The book *Services and Services Providers* provides a cultural-historical and sociological analysis of services as a specific type of social relationship. The author of the book interprets the development of the services sector both as an economic and employment phenomenon and as a process associated with the persistent asymmetries between power, social dependence and inequality that are historically rooted and institutionally reproduced. The review emphasises the contribution of a historical perspective that reveals the structural continuity between traditional services provision and contemporary personal and care services, including the role of the migrant labour force. Particular attention is devoted to the implications of Keller's argument for the field of social policy, especially with concern to debates on social services, care provision, professionalisation and the sustainability of the welfare state. The review further includes a critical reflection on the author's scepticism towards market mechanisms in the field of services provision and a polemic that claims that economic theory is unable to adequately grasp these relationships. The book provides a significant theoretical contribution that, while not offering any direct policy recommendations, provides a valuable analytical framework for reflecting on current socio-political dilemmas.

Review of the publication „Decolonial feminism“ – Vergès, Françoise: Dekoloniální feminismus. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2024, 104 pages, ISBN 978-80-246-5956-5

The reviewed book addresses selected issues surrounding the development of feminism over recent decades. The author contrasts civilisational feminism and decolonial feminism. In the author's opinion, the former ignores issues concerning the colonial heritage and artificially created racial inequalities in an attempt to integrate certain women into successful positions in the labour market. The price paid for the professional, income and status improvements of such women is the inferior position of other women who are involved in the reproduction of household tasks or who work in industrially organised cleaning and janitor services. Although the author of the review agrees with the description of the situation presented in the book, she expresses certain doubts concerning the feasibility of the objectives of decolonial feminism under currently prevailing social conditions.

RESEARCH INSTITUTE FOR LABOUR AND SOCIAL AFFAIRS
VÝZKUMNÝ INSTITUT PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i., (RILSA) je vědecko-výzkumná organizace působící v oblasti práce, sociálních věcí a bezpečnosti práce na regionální, celostátní i mezinárodní úrovni. Jeho badatelskou činnost formulují jednak aktuální potřeby orgánů státní správy, popřípadě neziskových či privátních subjektů, jednak požadavky definované základním výzkumem. Vedle vědecko-výzkumné činnosti institut rozvíjí odborné poradenství, konzultace a informační činnost ve všech oblastech svého působení. Poradenský a informační systém ústavu navazuje bezprostředně na výsledky výzkumu. Na podporu vlastní výzkumné činnosti, ale i pro potřeby vědecké veřejnosti a občanů institut rozvíjí rovněž vydavatelskou činnost.

Současný ústav založilo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a jeho historie sahá až do roku 1919, kdy bylo zřízeno první výzkumné pracoviště v resortu práce a sociálních věcí – Sociální ústav Československé republiky.

Dne 1. ledna 2007 na základě zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, se změnila právní forma Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí ze státní příspěvkové organizace na veřejnou výzkumnou instituci.

Dne 1. 1. 2025 došlo ke sloučení Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v. v. i., a Výzkumného ústavu bezpečnosti práce, v. v. i. Nástupnická výzkumná instituce, která nadále spadá do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, pokračuje ve své činnosti pod názvem Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i.

The Research Institute for Labour and Social Affairs (RILSA) is a scientific and research organisation that conducts independent research in the field of labour, social affairs and occupational safety at the regional, national and international levels. The Institute's research activities are determined on the one hand by the current requirements of state administration authorities and non-profit and private businesses and, on the other, by basic research requirements. In addition to scientific and research activities, the Institute provides professional advice and consultation and information services in all its areas of activity. The advisory and information system of the Institute closely reflects its research results. The Institute also publishes its materials aimed at both supporting its own research activities and the needs of the expert and general public.

The current Institute was established by the Ministry of Labour and Social Affairs of the Czech Republic, but its history dates back to 1919 when the first research organisation, the Social Institute of Czechoslovakia, was established as part of the Ministry of Labour and Social Affairs.

On 1 January 2007, in compliance with Act No. 341/2005 Coll. on public research institutions, the legal form of the Research Institute for Labour and Social Affairs was changed from that of a state-funded organisation to a public research institution.

On 1 January 2025, the Research Institute (in Czech Výzkumný ústav) for Labour and Social Affairs, v. v. i., and the Research Institute for Occupational Safety, v. v. i., merged. The new research institute, which still falls under the jurisdiction of the Ministry of Labour and Social Affairs of the Czech Republic, continues its activities under the same name in English, i.e. the Research Institute (in Czech Výzkumný institut) for Labour and Social Affairs, v. v. i.